

THEOSOFIA

Jaargang 106 nummer 4, augustus 2005
Tweemaandelijks tijdschrift van de
Theosofische Vereniging in Nederland
ISSN 0040-5868

Redactie:

Anne Myrthe Iken,
Elly Kooijman,
Wies Kuiper
Els Rijnaker (hoofdred.)

Secretariaat redactie:

Tolstraat 154,
1074 VM Amsterdam

Abonnementen: €17,50 per
jaar (Nederland en België).
Losse nummers: €3,50.

Zetwerk: Willy van Vledder
Druk: AD-Druk bv / Zeist
Omslag ontwerp:
Richard van Dijk

© 2005

Theosofische Vereniging in
Nederland / Amsterdam

Niets uit deze uitgave mag worden
verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt
worden door middel van druk, foto-
kopie, microfilm, of op andere wijze,
zonder voorafgaande toestemming van

Inhoud

Op weg naar het eeuwige Radha Burnier	131
Toestanden na de dood, spiritisme; ecologie Geoffrey Farthing	135
Etty Hillesum - De alchemie van het dagelijks leven Isabel Nobre Santos	139
Liefde voor God en mensen Elly Kooijman	145
Aandacht schenken Betty Bland	149
De aloude filosofie en de moderne natuurkunde N.V. Chandrasekhara Swamy	152
Vier waarden in één wereld John Algeo	157
Verenigingsnieuws	162
Adressen Theosofische Vereniging	168

De Theosofische Vereniging is niet verantwoordelijk voor
enigerlei mening in dit tijdschrift tot uiting gebracht tenzij
vervat in een officieel document.

The Theosophical Society

De Theosophical Society (waarvan de Theosofische Vereniging in Nederland de Nederlandse afdeling is) is op 17 november 1875 te New York opgericht door H.P. Blavatsky, H.S. Olcott en anderen. Zij heeft haar internationale hoofdkwartier te Adyar, Chennai, India en 49 afdelingen over de gehele wereld.

De Theosophical Society bestaat uit studenten die bij eender welke religie aangesloten kunnen zijn of bij geen enkele. De leden hebben met elkaar gemeen dat ze de drie doeleinden van de vereniging (zie achterkant omslag) onderschrijven, dat ze religieuze tegenstellingen willen oplossen, dat ze mensen van goede wil bijeen willen brengen ongeacht hun religieuze overtuiging en dat zij religieuze waarheden willen bestuderen en de resultaten van die studie met anderen willen delen. Zij zijn niet door een gemeenschappelijk geloof met elkaar verbonden, maar door het gezamenlijk zoeken en streven naar Waarheid. Zij zijn van mening dat Waarheid gevonden kan worden door studie, door reflectie, door zuiverheid van leven en door toegewijd te zijn aan hoge idealen. Zij zien de Waarheid als dat wat de moeite waard is om naar te streven, niet als een dogma opgelegd door een autoriteit. Zij vinden dat een overtuiging het resultaat zou moeten zijn van individuele studie of intuïtie, en niet daaraan vooraf zou moeten gaan, en gebaseerd zou moeten zijn op kennis, niet op aanname. Zij zijn tolerant jegens allen, ook jegens hen die intolerant zijn, niet als een voorrecht om te verlenen, maar omdat ze dat als hun plicht beschouwen. Zij trachten onwetendheid weg te nemen in plaats van deze af te straffen. Zij zien elke religie als een uitdrukking van de Goddelijke Wijsheid. Zij geven er de voorkeur aan religies te bestuderen in plaats van deze te veroordelen, om Goddelijke Wijsheid in praktijk te brengen in plaats van mensen ertoe te bekeren. Zoals Waarheid het doel is, is Vrede het wachtwoord.

Theosofie is de belichaming van waarheden die aan de basis liggen van elke religie en waarop geen enkele godsdienst het alleenrecht kan doen gelden. Theosofie biedt een filosofie die het leven begrijpelijk maakt en die laat zien dat de evolutie geleid wordt door rechtvaardigheid en liefde. Zij geeft de dood haar juiste plek, als een steeds terugkerende gebeurtenis die de poort opent naar een voller en stralender bestaan in een leven dat geen einde heeft. Theosofie geeft de wereld de Wetenschap van de Geest terug, door de mens te leren de Geest te zien als zijn werkelijk zelf en zijn denkvermogen en het lichaam als de dienaren daarvan. Theosofie verheldert de geschriften en leringen van religies door hun verborgen betekenis te ontsluiten, en aldus de juistheid ervan aan het denkvermogen aan te tonen zoals de gegrondheid ervan altijd bewezen is in de ogen van de intuïtie.

Leden van de Theosofische Vereniging bestuderen deze waarheden en theosofen trachten ernaar te leven. Iedereen die bereid is te studeren, tolerant te zijn, naar het hoogste te streven en volhardend te werken is welkom als lid. Het is aan elk lid zelf om een ware theosoof te worden.

Op weg naar het eeuwige

– Radha Burnier

Het grote Indiase epos *Mahabharata* verhaalt hoe de vijf Pandava prinsen opgeleid worden in de krijgskunst. Eén voorval onthouden de meeste mensen vooral, misschien omdat het van betekenis is voor spiritueel leven.

De Pandava prinsen werden onderricht door de beroemde en hoog in aanzien staande krijger Drona. Bij een bepaalde gelegenheid zette hij een kunstvogel op een boomtak. Hij riep de prinsen, één voor één en vroeg hen: wat zie je? Ieder van hen antwoordde: “Ik zie de boom, de vogel, mijn broers en u”, waarop hun gevraagd werd terzijde te staan. Maar toen het de beurt was van de held Ardjoena, antwoordde deze: “Ik zie de vogel.” Toen Drona hem vroeg deze te beschrijven, moest Ardjoena bekennen dat hij alleen de kop van de vogel zag. “Schiet maar”, zei de Leraar. Natuurlijk was Ardjoena de beste der boogschutters, omdat hij, zoals Annie Besant zegt in haar uitstekende voordrachten over de *Mahabharata* (TPH), het vermogen had zich geheel te concentreren op wat hij deed. Dit is één van de eigenschappen die wij moeten ontwikkelen op het pad – het vermogen om aandacht te geven.

In het Oosten bestaat er een traditie om het boogschieten symbolisch te verbinden met het spirituele leven, maar het doel waarop gericht wordt is van een totaal andere aard voor de spiritueel georiënteerde leerling, daar het transcendentaal is. In de *Moendaka-Oepanisjad* staat duidelijk dat voor de aspirant op het spirituele pad het doel het eeuwige (Brahman) is, datgene wat altijd een grenzenloos

geheel is, niet onderworpen aan vernietiging of verkleining.

Het Licht van Azië, dat het leven van de Boeddha op inspirerende wijze beschrijft, vertelt ons hoe verscheidene prinsessen uitgenodigd werden voor een wedstrijd om de hand van prinses Yasodhara. Daarbij moest iedere huwelijkskandidaat zijn vaardigheden tonen in het boogschieten en andere krijgskunsten. Devadatta, de neef van Siddhartha, de toekomstige Boeddha, plaatste een ton verder weg dan alle andere, waardoor deze zo klein leek als de schelp van een porseleinslak, en schoot er een pijl dwars doorheen. Maar toen Siddhartha aan de beurt was brak iedere boog die hij spande, behalve één speciale die in een tempel bewaard werd. Siddhartha spande deze en schoot zijn pijl door alle tonnen die op een rij achter elkaar stonden. Hiermee wordt symbolisch de kracht en onwankelbare vasthoudendheid uitgedrukt die nodig is om hindernissen op het spirituele pad te overwinnen.

**Zo'n denkvermogen, vrij en kalm,
geeft ons de mogelijkheid te
handelen op praktisch niveau,
zonder dat wij erin
verwikkeld raken.**

Men zegt ons dat Amerikaanse Indianen, die soortgelijke vaardigheden verworven hadden, niet alleen kleine voorwerpen op grote afstand konden raken, maar verscheidene voorwerpen op een rij konden doorboren met één goed gemaakte pijl. Eén van de proeven van de grote boogschutter was bijvoorbeeld zo snel vijf pijlen de lucht in schieten dat ze alle vijf nog in de lucht waren voordat de eerste op de grond viel. Dit soort kunststukjes was alleen mogelijk als boog en pijlen uitstekend vervaardigd waren.

Om terug te komen op de *Moendaka Oepanisjad*, het Absolute, het Eeuwige (Brahman) ligt buiten het gebied van woord en gedachte en is dus geen gemakkelijk doelwit. Het is de bron en de oor-

zaak van alles, zowel in de grovere als in de subtielere dimensies. Het is het leven (*prana*), de spraak, het denkvermogen, de waarheid, de onsterfelijkheid. Elke naam die gegeven wordt aan deze oorzaakloze Oorzaak, zoals HPB het noemde, reduceert het onmetelijke tot de beperkingen van het conceptuele denkvermogen. Dus kunnen wij dat niet kennen in de gewone zin. Wij moeten erin doordringen zoals de pijl van de boogschutter in het doel doordringt, wanneer men gebruikmaakt van vaardigheid en de allerbeste wapens.

Het machtige wapen of de boog om de spirituele aspirant op het pad te slingeren is wat de Oepanisjaden in wezen leren en deze vindt zijn kern in de esoterische betekenis van de heilige lettergreep Om. De pijl is het individuele zelf, verfiend en goed voorbereid door toewijding en meditatie (*oepasana*). Zo'n pijl, gespannen op de heilige boog van Oepanisjadische leringen, afgeschoten met een niet-afgeleid denkvermogen, uitsluitend bedacht op eeuwige wijsheid (*brahmavidya*), bereikt heel snel het Onverwoestbare en wordt daarin geabsorbeerd. Het kan niet terugkeren noch er uit getrokken worden, want het is één geworden met het Universele Leven. 'De dauwdrop glijdt in de schitterende zee.'

Het niet-afgeleide denkvermogen wordt niet gevangen in de illusies en verlokkingen van het niet-eeuwige. Wanneer het geheel toegetrokken is naar het Eeuwige door studie en meditatie smelten minder belangrijke dingen weg in onbetekenendheid. Alle doelen op één na vervagen, zoals Thomas à Kempis schreef. De energie die op de fysieke, emotionele en mentale gebieden verspild wordt aan nutteloze dingen, die voorheen belangrijk schenen, komt beschikbaar om gestadig en snel voorwaarts te gaan.

Zo'n denkvermogen, vrij en kalm, geeft ons de mogelijkheid te handelen op praktisch niveau, zonder dat wij erin verwikkeld raken. Samsara is psychologische betrokkenheid – bij echtgeno(o)t(e), kinderen, zaken en andere dingen. Maar iemand die innerlijk vrij is kan verplichtingen nakomen en werken voor het welzijn van de

wereld zonder gehecht en betrokken te raken. *Aan de voeten van de Meester* adviseert het nakomen van verplichtingen, maar niet het kunstmatig aannemen van nieuwe; de *Bhagavadgita* (III,20) verwijst naar de wijze Janaka, die zijn plicht deed als koning voor het welzijn van de wereld.

Alle Oepanisjads hebben maar één boodschap – de theosofische boodschap dat het leven ongefragmenteerd en ongedeeld is. Door illusie zien we alle dingen als afgescheiden van al het andere. Maar 'je' bent Brahman, het Eeuwige, dat overal is, want er is niets anders dan dat. Mediteer op zinnen zoals 'Dat zijt gij' (*tat tvam asi*), 'Ik ben Brahman' (*aham brahmasmi*), en besef dat 'ik' in de gewone zin niet bestaat. Alleen Dat (het Eeuwigdurende) bestaat.

De heilige lettergreep Om stelt de essentie voor van die lering, want het heeft geen letterlijke betekenis en verwijst dus naar Dat wat opperste betekenis heeft – de Ene Realiteit binnen het gekende, het kenbare en het onkenbare op alle niveaus. De Yoga Soetra (1,28) zegt: "Meditateer op Om (*Pranava*) met al uw aandacht en met uw hart. Tracht het steeds dieper te ervaren."

Wij kunnen niet lichamelijk onsterfelijk worden. Alles wat bestaat in de wereld van vorm is vergankelijk. Onsterfelijk worden betekent samensmelten met datgene wat altijd bestaat en dat is het Eeuwige, Universele Leven.

Het tij doen keren

Peter Singer, hoogleraar bio-ethiek aan de universiteit van Princeton, geeft in *The Guardian Weekly* (22-28 mei 2003) aan hoe het denken over de relatie tussen de mens en het dier aan het veranderen is, deels omdat de wetenschap aan deze verandering begint mee te werken. Sommige wetenschappers en onderzoekers beginnen te beseffen dat dieren niet als levenloze voorwerpen zouden moeten worden behandeld, die niet in staat zijn te voelen, maar uitsluitend gebruikt worden voor het nut of het genot van de mens. Aan het Roslin Institute in Edinburgh hebben Lynne Sneddon en andere wetenschappers overtuigend

onderzoek gedaan om aan te tonen dat vissen pijn ervaren; tot nu toe hebben hengelaars ervoor gekozen te geloven dat vissen een haak door hun lip niet erg vonden, ook al kronkelen en worstelen zij daarmee. Dit is een gemakkelijke theorie die degenen die dol op hengelen zijn graag willen handhaven, omdat hun eigen 'plezier' er méér toe doet dan de hevige pijn die vissen misschien hebben. Maar de egoïstische trend wordt ondermijnd door de recente, vaak gepubliceerde meningen die zich richten tegen 'sporten' zoals vissen en jagen.

Door illusie zien we alle dingen als afgescheiden van al het andere.
Maar 'je' bent Brahman, het Eeuwige, dat overal is, want er is niets anders dan dat.

Er komt ook steeds meer literatuur over dieren en ethiek en er worden meer vragen gesteld over het ethische aspect van het enorme lijden dat dieren wordt aangedaan in fokboerderijen, laboratoria enzovoort. Als je ziet dat zowel het muizen- als het apengenoem aantonen dat er een nauwe relatie aanwezig is tussen deze schepselen en de mens, is het dan niet volkomen immoreel om experimenten op ze uit te voeren en ze in intensieve veehouderijen te martelen? Dit is een steeds dringender vraag. Zoals professor Singer schrijft:

'Nu laat het in kaart brengen en het bepalen van de sequentie van het menselijk genoom en het genoom van de chimpansee ons zien hoe nauw wij eigenlijk met elkaar verbonden zijn. Voor mensen die eraan gewend zijn de wereld te verdelen in "mensen" en "dieren", is het een schok te beseffen dat de genetische verschillen tussen mensen en chimpansees kleiner zijn dan tussen chimpansees en gorilla's.'

Men zegt dat de Europese Unie bezig is een aantal wrede aspecten van intensieve veehouderij uit te bannen. 'Tegen 2012 zullen honderden miljoenen kippen meer ruimte krijgen, stokruimte en nestkisten,

en zullen kalveren en zeugen niet langer gehuisvest zijn in aparte hokken die te smal zijn om in om te keren of een paar stappen te lopen.' Vanwege de niet aflatende activiteit van medelijdende dierenliefhebbers wordt de gemene, egoïstische houding van mensen die leidt tot wereldwijde opsluiting, marteling en slacht van miljoenen wezens aan de kaak gesteld – helaas te traag en onvoldoende – niet alleen door het nieuwe onderzoek maar door het verspreiden van informatie over de gezondheidsrisico's voor mensen die indirect de antibiotica en vaccins binnenkrijgen die dieren ingespoten krijgen om hen te dwingen te overleven onder ondraaglijke omstandigheden.

Spijtig genoeg heeft de nieuwe denktrant in de Europese Unie nauwelijks invloed gehad op de ontwikkelingslanden, waar het verdienen van buitenlandse deviezen dringend noodzakelijk geacht wordt. Intensieve veehouderij is wijdverbreid in Azië, Afrika en andere gebieden ter wereld. De Indiase pluimveeteelt is op drie na de grootste ter wereld en ongeveer honderd twintig miljoen kippen worden er gehouden en getransporteerd onder de ergst mogelijke omstandigheden, zonder dat de geringste aandacht wordt besteed aan de redelijkheid van hervormingen die in Europa ingevoerd worden. Deze 'industrie' zal misschien pas gedwongen worden tot een nieuwe kijk op de situatie als bij de consument als reactie daarop gevaarlijke ziekten uitbreken.

Modern onderzoek toont ons ook veel meer over hoe dieren denken en voelen. Een artikel dat verscheen in *The Reader's Digest* van december 2001 vertelt heel mooi hoe Chantek, een orang oetan, communiceerde met zijn pleegmoeder en bezoekers. Hij beheerste een groot aantal woorden, maar daar hij geen stembanden heeft om te praten zoals wij moest hij zich

uitdrukken in gebarentaal. Het verslag vermeldt: 'Hij is één van een selecte groep primaten waartoe ook bonobo's behoren, of pygmee-chimpansees, die opgevoed zijn in een culturele omgeving, met ongelofelijke resultaten.' Chantek geniet van schilderen en kreeg papier en kwasten om deze hobby te kunnen beoefenen. Andere bonobo's 'werken met computers, luisteren naar muziek en kijken televisie.' Als deze apen en andere intelligente dieren afgeschreven kunnen worden als inferieure schepselen waarop pijnlijke experimenten kunnen worden uitgevoerd, merkt professor Singer op, dan kunnen met dezelfde logica inferieure menselijke wezens ook gemarteld of gedood worden. Inferioriteit kan niet alleen berekend worden op basis van hersenactiviteit. Ofschoon niet-menselijke wezens misschien niet de redeneervermogens hebben van de mens kunnen zij op bepaalde andere belangrijke manieren mensen overtreffen. Jeffrey Masson vertelt in bestsellers zoals *Dogs Never Lie about Love* en *The Nine Emotional Lives of Cats* staaltjes van moed, zelfopoffering, trouw en vele andere eigenschappen die veel dieren bezitten.

Voor diegenen die de Wet van Karma begrijpen is het duidelijk dat er een einde moet komen aan de harteloze houding van mensen jegens andere wezens. Er kan geen welzijn op aarde zijn zonder zo'n verandering omdat wij allen onlosmakelijk met elkaar verbonden zijn door het ene leven dat alles bezielt en zorgt dat er evolutie is. Alle levende dingen ervaren genot en pijn en beschouwen het hun geschonken leven als kostbaar. De wetenschap begint nu pas in te zien wat zonneklaar is voor diegenen die gevoelig reageren op alle leven en die niet alleen gedreven worden door egoïstisch denken.

Uit: *The Theosophist*, augustus 2003
Vertaling: A.M.I.

Toestanden na de dood, spiritisme; ecologie

– Geoffrey Farthing

Dit artikel is deel 4 (van 6) uit “De geweldig positieve ontwikkelingsmogelijkheden van Theosofie”, Blavatsky-lezing gehouden in Winchester op 29 juli 2001 tijdens de Zomerschool van de Engelse afdeling van de Theosophical Society.

De Zevende Ontwikkelingsmogelijkheid
TOESTANDEN NA DE DOOD,
SPIRITISME

Achtergrondkennis met betrekking tot de natuurlijke processen op deze gebieden is niet alleen van onschatbare waarde voor de mensheid, maar ook wezenlijk voor ons begrijpen ervan. De huidige voorstellingen betreffende de toestanden na de dood zijn vaag en misleidend. Misschien is het denkbeeld dat er in feite niets over bekend is nog wel het schadelijkst, vandaar dat onwetendheid en bijgeloof en vaak bezorgdheid, angst voor het onbekende, wijdverbreid zijn.

Belangstelling voor spiritisme en psychische verschijnselen neemt cyclisch toe en weer af. Spiritisten stellen zich algemeen op het standpunt dat hun verschijnselen verband houden met de ‘geesten’ van de overledenen. De Theosofie tekent verzet aan tegen deze opvatting; zij definieert ‘geest’ nauwkeurig en volgens haar normen stelt zij dat noch spiritistische gebeurtenissen noch psychische verschijnselen echt het gevolg kunnen zijn van de activiteiten van ‘geesten’, maar zij ontkent de verschijnse-

len op zich niet. Zij heeft haar eigen verklaringen die berusten op kennis van de beginselen van de mens en van de daarmee overeenkomende niveaus van de Natuur.

Bij sommige psychische verschijnselen zijn geen 'geesten' betrokken, bijvoorbeeld bij psychokinese, gedachte-overbrenging, helderziendheid of helderhorendheid. Deze zijn verklaarbaar in termen van een zekere kennis van menselijke beginselen en de kenmerken ervan. Deze kennis is ook wezenlijk voor een juist begrip van wat er na de dood plaatsvindt.

In de *Mahatma Letters to A. P. Sinnett* worden de processen na de dood tamelijk gedetailleerd beschreven. Op geen enkele andere plaats zijn deze feiten, zo tot in details en in zo duidelijke taal beschreven, beschikbaar. Het belang ervan is dat zij een einde maken aan de twijfels en zinloze speculaties rondom dit onderwerp. Onze aardse persoonlijkheden overleven klaarblijkelijk de dood niet, evenmin als onze sterfelijke zielen, d.w.z. onze mentaal-emotionele beginselen. Onze spirituele Individualiteit (Ego) overleeft wel en is feitelijk onsterfelijk. Zij doet ervaring op, en maakt een dienovereenkomstige groei door, door toedoen van de spirituele ervaringen die zij in haar vele opeenvolgende persoonlijke levens verzamelt.

De reusachtige processen van de Cosmos zijn allemaal uitdrukkingen van het Ene Leven dat zich in ontelbare vormen manifesteert.

Bij de geboorte wordt ieder persoonlijk leven geconditioneerd door het leven dat er onmiddellijk aan voorafging en waar schijnlijk ook door persoonlijke levens die daar nog weer aan vooraf gingen. Iedere nieuwe persoon krijgt dat wat hij terecht verdient in de vorm van aangeboren kenmerken, neigingen en vermogens, die bepaald zijn door dat wat hij in vorige levens deed.

De leringen vertellen ons dat spiritistische verschijnselen waarbij een

medium betrokken is voornamelijk te maken hebben met de psychische (mentaal-emotionele) overblijfselen van de overledenen die nog een tijdlang, soms enige tientallen jaren, voortleven na de dood van het stoffelijk lichaam. Zij leven in een steeds afnemende mate voort en bewaren herinneringen en kenmerken van de voorbije persoonlijkheid zolang als zij nog blijven bestaan. Zij blijven aanwezig als een levend beeld van de dode, maar zij zijn niet meer verbonden met diens spirituele Ego. Deze schimmen, zoals ze soms genoemd worden, zijn de rechtstreekse veroorzakers van de meeste spiritistische verschijnselen, boodschappen, enz. Inmiddels zijn de ware geesten van de overledenen, na een periode waarin zij zich ontdaan hebben van hun voormalige persoonlijke beginselen, een toestand van zuivere zaligheid ingegaan waar zij normaal gesproken een aantal eeuwen, in aardse tijd uitgedrukt, verblijven. Dit is een toestand van ononderbroken herstel, rust en geluk gedurende welke de ware spirituele ervaring van het laatste leven in het Ego wordt opgenomen.

Psychische paranormale verschijnselen doen zich voor terwijl de persoonlijkheden nog in leven zijn. Zij zijn afhankelijk van activiteiten op de verschillende niveaus van de astrale, emotionele en mentale beginselen van een persoon die, bewust of onbewust, werkzaam kan zijn op deze subjectieve gebieden. De wijze waarop deze verschijnselen werkzaam zijn varieert al naargelang de verschijnselen, maar dit is een onderwerp op zich.

De Achtste Ontwikkelingsmogelijkheid ECOLOGIE

Iemand die de Theosofie bestudeert ontdekt al gauw dat de reusachtige processen van de Cosmos, of de Natuur, allemaal uitdrukkingen zijn van het Ene Leven dat zich in ontelbare vormen manifesteert. Dit Leven is ook zijn eigen leven: het kan zichzelf daarom niet los zien van zijn universum.

In de mate waarin dit verwezenlijkt wordt, staat hij in rechtstreeks contact met de Natuur. Alle dingen en schepselen maken deel uit van zijn leven. Ieder ervan brengt het op zijn eigen wijze tot uitdrukking, en wel in de mate dat zijn vorm ontwikkeld is om het tot uitdrukking te brengen. Vormen worden steeds complexer naarmate zij opklimmen door de rijken van de Natuur. En daarbij wordt hun inherente gevoeligheid, die misschien in het begin niet méér was dan een reageren op de omgeving, steeds groter, in het dierenrijk wordt zij tot instinct. Dit reageren leidt niet tot wijzigingen op het mentale vlak, maar motiveert tot handelen in overeenstemming met het wezen en zijn omgeving.

De reacties van de mens op zijn omgeving, enz., worden daarentegen wel gewijzigd door middel van het denkvermogen. Hij heeft het vermogen om over iets na te denken en te handelen tegen de achtergrond van de meest uiteenlopende criteria, gebaseerd op een aangeboren onbewust onmiddellijk reageren, of op ervaring opgedaan via opvoeding, scholing, betrekkingen, werk, enz. Deze kunnen allemaal de reacties van het instinct, die anders automatisch en onbewust plaats zouden vinden, versterken, of zelfs rechtvaardigen, maar in ieder geval kunnen zij er invloed op uitoefenen.

Met deze erkenning dat alle dingen 'levend' zijn kan er een gevoel van zorg ontstaan voor alles wat groeit, een drang om alles te koesteren, er groeit een gevoel van verantwoordelijkheid voor het milieu en alles wat het omvat.

Verder is de weldadige kracht van de Achtste Ontwikkelingsmogelijkheid dat we, doordat we ons vertrouwd maken met het voortdurend voortschrijden van de Natuur die noodzakelijkerwijs ons allemaal omvat, leren zien wat onze plaats is in dat grootse plan. We leren niet alleen over dat plan maar zijn onvermijdelijk zelf actieve deelnemers aan dat plan. En wanneer we inzien dat er zo'n onontkoombare relatie

bestaat, worden we waardige medewerkers met de Natuur, wat zowel haar als onszelf tot voordeel strekt.

Met de erkenning dat alle dingen 'levend' zijn ... groeit een gevoel van verantwoordelijkheid voor het milieu en alles wat het omvat.

De waarneming van de mens dat hij intiem verbonden is met de Natuur wordt echter bijna geheel verduisterd doordat hij intens gefixeerd is op zijn materiële welzijn, een fixatie die ertoe leidt dat hij ten koste van bijna alles voortdurend bezig is dingen te doen die zijn ego bevredigen, vandaar ook dat hij zo gevoelloos en wreed de Natuur uitbuit.

Alles wat we hebben en alles wat we zijn, en daaronder rekenen we niet alleen onze fysieke maar ook onze innerlijke psychologische en mentale opbouw, is afkomstig van de Natuur. Er bestaat geen andere bron. Pas wanneer bijna alle processen in het leven van een mens mechanisch plaatsvinden en hij in een zelfgeschapen, supergestructureerde omgeving vrijwel afgesneden leeft van de Natuur in haar natuurlijke staat, ervaart hij zichzelf als los van de natuur in plaats van ermee verbonden.

De Theosofie verruimt het bovengeschetste beeld van de wereld waarin we leven aanzienlijk door middel van haar leringen over cosmologie en antropologie. Zij helpt ons daardoor des te beter onze intieme verbondenheid ermee te begrijpen. Onze planeet aarde is een levend wezen. Door analogie zijn dezelfde processen op haar van toepassing als op ons van toepassing zijn. In haar economische processen en in haar hele functioneren is zij zelf-regulerend. Zij heeft het vermogen om te helen of nieuwe krachten te schenken, maar net zoals met onze lichamen het geval is, kost het haar tijd om zich aan te passen wanneer dat nodig is. Als we daarom een

beroep doen op de hulpbronnen van onze aarde in een tempo dat hoger is dan haar vermogen om ze vernieuwen, dan moeten ze wel uitgeput raken.

Wetenschappers vertellen ons dat we onze atmosfeer zozeer aan het vervuilen zijn dat we zelfs de temperatuur van de aarde erdoor beïnvloeden. Natuurlijk zal er een compenserend herstelp proces op gang gebracht worden, maar het zal tijd kosten voordat dat wat zij kan doen effect sorteert. Het natuurlijke economische proces is heel fijn afgestemd. Het is heel erg in ons belang dat we hier gevoelig voor worden. De mensen hebben vaak de uitdrukking gebezigd dat de Natuur veroverd of getemd moet worden, maar de Natuur is onze moeder en onze steun, niet onze vijand. Onze arrogante en vijandige houding tegenover haar is bepalend voor de houding van de elementale rijken ten opzichte van ons. Zorgzame vriendelijkheid ten opzichte van de Natuur zal veel meer in ons voordeel werken dan gevoelloze onverschilligheid of zelfs wreedheid.

Hetzelfde argument is van toepassing met betrekking tot de cosmetica. We bezorgen dieren ellende en laten ze lijden om onze producten op veiligheid te testen. Wanneer we zien wat voor afgrijselijke gevolgen deze experimenten hebben op sommige van de testdieren, dan moeten de karmische gevolgen voor het menselijk ras

als een onvermijdelijke consequentie daarvan gezien worden.

Het elementale rijk speelt een grote en uiterst belangrijke rol in de wijze waarop de totale planeet beheerd wordt. Er worden ons niet veel details verschaft over de manier waarop de Elementalen werkzaam zijn, maar ons wordt wel gezegd dat er niets zonder hen gebeurt. Zelfs de afschuwelijke catastrofes zoals aardbevingen, overstromingen, orkanen, droogte-perioden of gewoon het weer, zijn allemaal het gevolg van de activiteiten van de Elementalen. Zij zijn de directe, onmiddellijke oorzaak van alles wat er op aarde gebeurt. Als de krachten van de Natuur zijn zij de uitvoerders van Karma. Maar de mens kan harmonie brengen in zijn betrekkingen tot hen. Zij zijn slechts quasi-intelligent en doen precies wat zij moeten doen in het geheel der dingen. Maar zij zijn wel ondergeschikt aan de grote post-menselijke wezens die boven de mens staan op de hiërarchische ladder, onderworpen aan hun wil.

Luister naar H.P.B.:

Er gebeurt niet één enkel ding om ons heen, wat dan ook, waarbij geen elementalen betrokken zijn, want zij vormen een noodzakelijk onderdeel van de natuur; net zo belangrijk als de zenuwstromen in uw eigen lichaam... (C.W. X, p. 271)

Al Gods schepselen zijn familie van Hem.

De profeet Mohammed

Etty Hillesum - De alchemie van het dagelijks leven¹

– Isabel Nobre Santos

Als we Etty lezen, dan ontdekken we dat ze onmiddellijk een deel van onszelf lijkt te zijn, misschien wel omdat ze zo zichzelf is en toch, tegelijkertijd zo universeel! Omdat ze zo universeel is wordt ze een geschikt voertuig voor de psychologische transformatieprocessen die zich in ieder van ons aan het ontwikkelen zijn. Etty gaat uit, zoals de dichtkunst dat ook een beetje doet, van de ervaring van de zuivere enkeling en door heel erg de diepte in te duiken, raakt zij dat wat universeel is in elke individuele ervaring. En dan vertaalt zij deze (ervaring) door haar in een voor ons verstaanbare taal op te schrijven. Zij is dichtkunst in menselijke vorm, waarneming die vlees en bloed is geworden en alchemie die door de dagelijkse beschouwing van de schoonheid van het leven ontstaan is.

Isabel Nobre Santos is geboren in een theosofisch gezin. Zij is voorzitter van Loge Koot Hoomi in Lissabon. Dit artikel is een beknopte weergave van de lezing op 31-10-2004 te Naarden.

Wat wij in Etty Hillesum waarnemen is meer dan alleen maar de persoonlijke zoektocht van iemand die een indrukwekkend leven leidt: het is het menselijk drama dat de vorm heeft aangenomen van één zijn van miljoenen 'personages'. Het is het schouwspel van het leven met Etty in de hoofdrol. Wij kunnen in Etty een heleboel verschillende dingen waarnemen:

- Dat ze in wezen *één van ons is*;
- Dat ieder van ons toegang heeft tot de *zelfde bron van grootsheid*;
- Dat zij, door haar lot te aanvaarden, de weg wees aan de rest van de mensheid; zij liet ons zien *dat het mogelijk is het leven mooi te vinden zelfs als de omstandigheden buitengewoon moeilijk zijn*.

Onafhankelijk van Etty, hoewel we door haar voorbeeld geholpen worden, is het belangrijk dat we ons realiseren dat grootsheid voor allen beschikbaar is. Deze grootsheid komt niet uit ons voort als eenvoudig persoon en uit onze projecties van een overwinning die we graag zouden willen smaken, maar meer uit onze gezamenlijke bron, *het Ene Leven*, waaruit alle creativiteit voor ons beschikbaar is. Wetenschappers vinden vaak dat de evolutie van de mens een gevolg was van het gevecht om te overleven, dat leidde tot de ontwik-

Dit artikel komt ook als top-artikel op de website www.theosofie.nl

keling van onze hersenen en lichamelijke vermogens. Mevrouw Radha Burnier richt terecht onze aandacht op het feit dat vanuit dat argument deze zelfde wetenschappers niet kunnen uitleggen waarom de mensheid dorst naar Waarheid, Schoonheid en Rechtvaardigheid. Dat zijn niet het soort waarden die je nodig hebt om te kunnen overleven of om rijk te worden. In feite is het vaak het verlangen naar Waarheid, Schoonheid en Rechtvaardigheid waardoor Grote Zielen in de 'problemen' raken, aangezien hun opvattingen niet door de gewone mensen geaccepteerd worden en zij in zekere zin een vraagteken zetten bij de wetten en voorschriften die door de mensen gemaakt zijn. Bij Etty zien we dus een mens die diepe liefde opgevat heeft voor de ontdekking van schoonheid, de zoektocht naar waarheid en de moed om te *aanvaarden* wat het leven haar brengt. Dit alles zijn kwaliteiten die rechtstreeks tot haar dood hebben geleid, maar ook tot de ontdekking van haar Zelf en de relatie van het diepere deel van dat Zelf tot God en de mensheid.

Om Etty te leren 'kennen' staan er twee wegen voor ons open:

- het bestuderen van en mediteren over hetgeen Etty ons voorleefde en schreef: of
- diep in *ons zelf* duiken en daardoor de 'Etty in ons' ontdekken.

Deze tweede weg is de weg die voor ons in de theosofie open ligt, de weg van de ontdekking van de innerlijke weg naar de Ene Bron, waarin we ieder ander mens kunnen raken en onze gemeenschappelijke mensheid leren kennen. Dus, diep in onszelf duiken kan toch de beste manier zijn om Etty's voorbeeld te volgen en de schoonheid van het leven te vinden. En hoe zullen we dit doen? *Door te leven*. Vol, openstaand voor de grootheid die we kunnen vinden en die we willen *delen*.

Op haar spirituele pad, dat een extra stimulans kreeg door haar ontmoeting met Julius Spier, wordt Etty door hem aangemoedigd een discipline te volgen die veel overeenkomst heeft met andere spirituele of religieuze paden:

- Meditatie, iedere dag bidden

- Beoefening van yoga of gymnastiek

- Schrijven van een dagboek

Het aandachtig observeren van het dagelijks leven zonder 'filters die het allemaal mooier maken.'

Lezend in Etty's dagboek en correspondentie zullen we getuigen zijn van haar *transformatie* en we zullen zien dat alle hierboven beschreven praktijken slechts *werktuigen* zijn die ze zal gebruiken om *zelfkennis* te verkrijgen. Het is waarschijnlijk een paradox dat hoe afstandelijker men is, in de zin van niet de dingen voor zichzelf willen 'vastgrijpen', hoe opener men is om te genieten van het leven in al zijn volheid. Etty had dat; zij had dat zelfs terwijl zij al in het concentratiekamp was. Vanaf het begin van haar dagboek kunnen we Etty's leven voor ons zien, vol ontdekkingen over haarzelf, de wereld om haar heen en het gewone erfgoed van de mensheid. Een deel van dit erfgoed zetelt in de 'rumoerige' gedachten en emoties die ze beschrijft, wanneer ze ontdekt dat meditatie en haar dagelijkse gymnastiek oefeningen gebruikt kunnen worden om een open ruimte in haar te creëren, waar haar ogen niet gesloten zullen worden door allerlei afleidingen die door haar gedachten en emoties veroorzaakt worden. Zo gaat zij dus aan een nieuwe periode van haar leven beginnen, waarbij zij alles observeert, te beginnen met haar *eigen geest zoals die werkt*.

Het is interessant om te zien, dat in het eerste deel van haar dagboek zo veel 'negatieve' aspecten van haar persoonlijkheid naar voren komen. Eigenlijk kunnen we heel gemakkelijk zien, dat dit een gewoonte is bij elke echte en betrokken zoektocht naar zelfkennis. En wel op een manier die wij bijna zouden kunnen beschrijven als een 'Krishnamurtiaanse' observatie: als we eenvoudig naar onszelf kijken, naar onze mentale en emotionele manier van doen, naar onze vele conditioneringen en zelfs lichamelijke gewoonten, dan zullen we allereerst dat vinden wat minder volmaakt is in onszelf. Dat wil zeggen: als we op een eerlijke manier onszelf observeren.

Ook treffen we voortdurend in Etty's dagboek haar overdenking aan van de verwarring die de mensheid beïnvloedt. Wij zijn ons bewust van een dunne maar sterke schakel met de hele mensheid en de manier waarop dat iemands leven beïnvloedt en ook van de mogelijkheid dat in onze eigen strijd ook de grotere strijd voor de mensheid wordt gestreden. Dit laat weer eens heel duidelijk zien welke mogelijkheid er ontstaat door deze eerste keren van bewust zijn van alles wat er in haar zelf en in de mensheid omgaat; hoezeer zij zelf een 'strijdtoneel' is voor de menselijke vragen, waar deze een gastvrije bodem vinden om verklaard en begrepen te worden en zelfs overwonnen te worden – en waardoor ze de hele mensheid kunnen helpen door middel van het groeiende bewustzijn van één mens. Een ander belangrijk feit dat veel voorkomt bij verschillende ervaringen van zelfontdekking is de *groei van creativiteit*. In het geval van Etty is dit bijzonder zichtbaar en duidelijk in wat zij schrijft.

Etty voelt steeds meer de *noodzaak om de motor van haar leven te worden* en niet alleen maar het resultaat van uiterlijke impulsen. Ook ontdekt zij al denkend dat *creativiteit niet strookt met de luiheid van het alleen maar een 'volgeling' zijn*. Slechts vijf maanden van dit zuivere observeren van zichzelf zijn genoeg voor een van Etty's grootste ontdekkingen:

De ontdekking dat God in haar aanwezig is, of tenminste dat zij door haar meest innerlijke Zelf Hem kan raken.

'Binnen in mij zit een heel diepe put. En daarin zit God. Soms kan ik erbij. Maar vaker liggen er stenen en gruis voor die put, dan is God begraven. Dan moet hij weer opgegraven worden. Ik stel me voor dat er mensen zijn, die bidden met hun ogen naar de hemel geheven. Die zoeken God buiten zich. Er zijn ook mensen, die het hoofd diep buigen en in de handen verbergen, ik denk dat die God binnen in zich zoeken.'

(26.8.1941 – blz. 37)

Etty ontdekt min of meer in die zelfde tijd (eind augustus, begin september 1941)

dat, om moeilijke psychologische situaties op te lossen, het denken niet het antwoord is. Ze legt uit hoe ze alleen maar op de grond van haar kamer zit, min of meer 'in contemplatie' en zich naar binnen keert. En ze schrijft dat, waar het denken onze zorgen en ultieme vragen niet kan oplossen, we daar gewoon rustig en passief moeten blijven en iets anders aanspreken, iets van een andere aard dat effectiever is dan denken. Ze zegt:

'Dan moet je je passief maken en luisteren. Weer contact vinden met een klein stukje eeuwigheid.' (5.9.1941 blz. 39)

Dit vermogen om naar binnen toe 'te luisteren' open te staan voor 'een stukje eeuwigheid' en vooral dit bij zichzelf toe te laten is een van de grootste erfenissen die zij ons kon nalaten.

Want op deze manier laat ze ons de weg zien naar ons 'eigen stukje eeuwigheid', onze eigen bijzondere relatie tot die *Bron* waar alle vrede en liefde vandaan komt.

In oktober 1941 ondergaat Etty nog steeds een transformatieproces, dat zijn wisselvalligheden kent, anders dan de daarop volgende maanden, die vol innerlijke rust zijn en die van haar een volledig ander mens maken. Maar nu vertelt ze ons nog het volgende:

Het is een langzaam en smartelijk proces, het geboren worden tot werkelijke, innerlijke zelfstandigheid. (21.10.1941 – blz. 48)

Etty schijnt zo'n rijkdom aan gevoel te bezitten, zo'n vermogen om de wereld en haarzelf tegemoet te treden, zonder haar gezicht af te wenden, dat haar leven soms erg moeilijk wordt. Maar ze beschermt zich er nooit tegen. Ze beschouwt dat liever als een deel van haar leerweg en ze besluit niemand anders het eindoordeel van haar eigen conclusies en ontdekkingen voor te leggen. Een van haar ontdekkingen is dat het leven niet gereduceerd kan worden tot een aantal begrippen of formuleringen, dat het leven ingewikkeld is en totaal niet gereduceerd of vereenvoudigd kan worden, zijzelf is het die eenvoudiger moet worden om zich aan te passen aan het leven.

En eind november 1941 schrijft ze het volgende:

'Er is ergens een weemoed en een tederheid en ook wat wijsheid in me, die daar een vorm zoekt. Soms lopen er hele dialogen door me heen. Beelden en figuren. Stemmingen. Het plotseling doorbreken naar iets wat m'n eigen waarheid zal moeten worden. Liefde voor de mensen, waarvoor gevochten moet worden. Maar niet in de politiek of in een partij, maar in je zelf. Maar nog valse schaamte om er voor uit te komen. En dan God. 'Het meisje dat niet knielen kon en het toch leerde op de ruwe kokosmat in een slordige badkamer.' (22.11.1941 – blz. 53)

Op 3 juli 1942 schrijft ze:

'Ach, we hebben het toch immers alles in ons, God en de hemel en hel en aarde en leven en dood en eeuwen, vele eeuwen. Een wisselend decor en handeling van de uiterlijke omstandigheden. Maar wij dragen alles in ons en de omstandigheden zijn toch niet het doorslaggevend, nooit, omdat er immers altijd omstandigheden zullen zijn, goede en slechte en het feit van de omstandigheden, de goede en de slechte moet men aanvaarden, wat niet belemmert, dat men zijn leven er aan kan wijden de slechte te verbeteren. Maar men moet weten, uit welke motieven men die strijd voert en men moet beginnen bij zichzelf, iedere dag opnieuw bij zichzelf.' (blz. 109)

Eerder, toen zij nadacht over al het lijden om haar heen, had ze al gezegd:

'En God is ons ook geen verantwoording schuldig voor de zinloosheden, die wij zelf aanrichten, wij zijn verantwoording schuldig. Ik ben in duizend concentratiekampen duizend doden gestorven, ik weet het allemaal en ben ook niet meer verontrust over nieuwe berichten.

Op de één of andere manier wéét ik het alles al. En tóch vind ik dit leven schoon en zinrijk. Van minuut tot minuut.' (29.6.1942 – blz. 104)

Hier worden we al geconfronteerd met een andere Etty: ze is niet langer de jonge

hulpeloze mens, die zoveel twijfels over zichzelf had, niet langer de persoon op wie de uiterlijke omstandigheden zo'n invloed hadden, maar iemand die 'duizend doden doorleefd heeft' en daardoor niet langer 'angstig' is door het verschrikkelijke nieuws dat ieder dag komt.

Etty is aan het veranderen en wordt niet langer op de zelfde manier 'geraakt' door de beroering om haar heen, misschien omdat zij *God 'opgegraven heeft' uit de put binnenin en daarom het leven mooi en vol betekenis vindt.*

'Het is me, of er zich grote veranderingen in me bezig zijn te voltrekken en ik geloof dat het meer is, dan alleen maar 'stemmingen.'

'Dat was gisterenavond een grote doorbraak van een nieuw inzicht, als men zoiets tenminste inzicht wil noemen en vanmorgen was er weer rust in me en ook een blijmoedigheid en een zekerheid al sinds lang niet.' (4.7.1942 – blz. 111)

Misschien kan ik nu uitleggen waarom ik als titel heb gekozen *'Etty Hillesum – de alchemie van het dagelijks leven.'*

Het klassieke beeld van de traditionele alchemie is er een van 'de alchemist in wording' die in een laboratorium werkt om de volmaakte formule te vinden om onedel metaal in *goud* te veranderen. Maar het symbool dat gebruikt wordt heeft natuurlijk een dubbele betekenis, niet alleen van het veranderen van een ruw metaal in *goud*, maar ook van het transformeren van iemands aard in een geschikt *voertuig van goddelijkheid*. Dit is het werk dat Etty die laatste twee maanden van haar leven met steeds toenemende snelheid uitvoert.

Ik wil ook graag dit proces waar zij doorheen gaat vergelijken met *ons eigen transformatieproces*. Als wij net zo diep in de praktijk van de theosofie duiken als Etty dat deed in haar verlangen naar volmaakt-heden, dat heel menselijke wortels had, dan zullen we ontdekken dat in onze theosofische studie *ons alle sleutels worden gegeven over: 'hoe we naar deze transformatie kunnen streven' en 'hoe we er mee om moeten gaan in ons dagelijks leven.'*

Ik ben me ervan bewust, dat iedereen zich Etty lijkt toe te eigenen voor zijn eigen visie of zijn eigen religieuze waarneming van de wereld. Katholieken b.v. willen haar als een ‘christelijke martelaar’ doen voorkomen en in Israël las ik onlangs op internet dat haar nalatenschap op de universiteit wordt bestudeerd als een nieuwe vorm van Jodendom. Aan de andere kant kan men sporen van het Boeddhisme in haar aard van mededogen herkennen en ook een soort ‘bewustzijn’ en zelfkennis die horen bij een ‘Krishnamurtiaanse’ kijk op het leven en de relaties daarin.

Feitelijk moet men vaststellen dat een echte vorm van heiligheid en spirituele realisatie door elke godsdienst of elk pad van wijsheid erkend wordt en dat verklaart waarom allen zich met haar schijnen te identificeren en haar willen claimen voor hun eigen kijk op de wereld. Dat feit laat ons zien hoe *universeel* Etty's pad geworden is en hoeveel een religieuze of sociale benadering (welke dan ook) van haar inzichten kan leren.

De theosofie, die in zichzelf *universeel* en tolerant is, kan Etty's manier van kijken begrijpen en veel aanknopingspunten vinden in de manier waarop zij leeft. Als we kijken naar wat ik beschrijf als ‘alchemie’ dan zullen we zien dat zij misschien onbewust technieken gebruikt die in verschillende tradities werden gebruikt, technieken die de *theosofie* ook uitgelegd en onderwezen heeft.

De belangrijkste speerpunten van deze praktijk zijn:

- een permanent bewustzijn.
- een aanvaarding van het leven ‘zoals het is.’
- transformatie van al het lijden als mogelijkheid om te leren.
- nederigheid voor God en de diepten van de menselijke spiritualiteit.
- de ontdekking van de schoonheid van het leven, dat zich voor onze ogen ontvouwt, zelfs onder omstandigheden van extreme bedreiging.
- het transformeren van zichzelf in een leider (in tegenstelling tot de tendens

tot lui zijn en de gemakkelijke positie van volgeling).

- je leven omvormen in een gave voor anderen en zelf de mogelijkheid scheppen dat anderen kunnen groeien tot grootheid. Etty zei eens: ‘*Soms is het belangrijkste van een hele dag de rustpauze die we nemen tussen twee ademhalingen in.*’

Dit zouden we ook eens moeten overwegen.

Deze alchemie heeft te maken met twee heel verschillende lagen van training.

De eerste laag richt zich op de noodzakelijke discipline en de voortdurende vervanging van negatief gedrag door goed gedrag. Men zou dit kunnen omschrijven als de fase van de ‘z.g. alchemist’ die in het laboratorium van zijn/haar eigen leven leeft en de fundering legt voor het spirituele Pad door, één voor één, de juiste gewoonten, de juiste neigingen door voortdurende waarneming en zelfontdekking aan te leren.

We kunnen hier naar kijken als naar een echte vervanging – door een nieuw dieet, vervangen we de ‘materie’ waarvan het lichaam was gemaakt Door aandacht voor onze emoties vinden we in ons dus wat minder mooi is en door dit zo duidelijk te zien, ‘knap’t’ er iets van binnen en worden we al anders, alleen al door die delen van ons te erkennen die we daarvoor zelfs niet hadden opgemerkt.... En mentaal gezien beginnen we een eindeloze lijst op te sommen van kennis en feiten. We proberen het soort gedachten dat in ons denken naar binnen stroomt beter onder controle te houden en we zien weer dat het vruchtbaarder is deze alleen maar te observeren en te leren van de manier waarop ze werken. Aan het eind van dat proces begint wat we ‘meditatie’ kunnen noemen....

Maar de tweede ‘laag’ van dit leerling-schap is van een andere aard, misschien wel omdat zij niet langer afhankelijk is van ‘wat we doen’, ‘hoe veel we proberen’ of van onze (zwakke) wil.

Het is het gevolg van iemands openheid ‘Uw wil geschiede’. Ons zelf wordt niet meer dan de vruchtbare bodem die in-

gezaaid en bewerkt wordt door iets dat transcendentiaal is. En door het accepteren van die gril van het lot daalt er een zekere vrede, sereniteit en diepe liefde voor alle wezens op ons neer. Het gaat niet langer meer om een leerlingenschap in de tijd, iets dat stap voor stap veroverd moet worden, maar om een plotselinge *realisatie*, een bliksemflits, een goddelijke verrassing die je de adem beneemt En wanneer dat gebeurt gaat het alleen nog maar om nu en op alle ogenblikken slechts een voertuig van *HET* te zijn.

Etty zei vaak:

'God neem me in je grote hand en maak me tot jouw gereedschap.'

Ook vanuit louter menselijk standpunt gezien kunnen wij Etty's leven terecht waarderen en er aan terugdenken. Als wij

haar verslag lezen van de jaren 1940, dan kan men niet anders dan voelen *hoe kostbaar vrijheid is* en hoe dankbaar we zouden moeten zijn voor alles wat we gekregen hebben. Zij was op vele manieren een voorbode. Laten we haar waardig zijn door altijd te proberen vrije en tolerante samenlevingen te verdedigen, een wereld waarin zowel mannen als vrouwen de mogelijkheid gegeven wordt om te leren en hun leven te ontwikkelen, een wereld waar tolerantie en liefde er toe zullen bijdragen om een betere toekomst te bouwen.

Noot:

1 Voor de citaten is gebruikt gemaakt van: *Het verstoorde leven. Dagboek van Etty Hillesum 1941-1943*, twintigste druk, 1992, Uitgeverij Balans, Amsterdam.

Vert.: EKB

Terwijl de wetenschap de relationele structuur van
het eindeloos gedifferentieerde universum onthult,
verschafft de spiritualiteit ons een blik
op het mysterie van het Zijn,
de uiteindelijke grond van datzelfde universum,
de tijdloze diepte-dimensie
van het kosmisch geheel.

Uit: Anna Lemkow, *Het heelheid principe*

Liefde voor God en mensen¹

– Elly Kooijman

Op 9 maart 1941 begint Etty Hillesum met haar dagboek. Zij schrijft daarin over wat haar bezig houdt en welke stappen zij onderneemt om haar leven wat minder chaotisch te maken: zij praat met Spier, zij worstelt met hem (letterlijk) en zij leert onderscheiden wat er zich in haar afspeelt (innerlijk worstelen) – en ook wat er zich buiten haar afspeelt – b.v. de grote haat tegen de Duitsers – terwijl Etty dat eigenlijk niet wil – daar worstelt ze mee.

Elly Kooijman is voorzitter van Loge Amersfoort, lid van de redactie van Theosofia en werker op het Internationaal Theosofisch Centrum te Naarden. Dit artikel is een beknopte weergave van haar lezing op 30-10-2004 in Naarden.

En nu de volgende stap:

‘Ik geloof dat ik het maar zal doen: ’s morgens voor het begin van het werk een half uurtje ‘naar binnen slaan’, luisteren naar wat er binnen in me zit. ‘Sich versenken’. Je kunt het ook mediteren noemen. Maar van dat woord ben ik nog een beetje griezelig. Maar waarom eigenlijk niet? Een stil half uur in je zelf. Het is niet genoeg alleen maar je armen en benen en alle spieren te bewegen, ’s morgens in de badkamer. De mens is lichaam en geest. En zo’n half uurtje gymnastiek en een half uurtje ‘meditatie’ kunnen samen een breed fundament van rust en geconcentreerdheid leggen voor de hele dag.’

Etty begint te mediteren, ze moet zelf uitzoeken hoe dat moet, want ze zit niet op een cursus. Ze daalt a.h.w. af in zich zelf. Maar tegelijkertijd vindt ze het griezelig, eng. Waar ben ik mee bezig, vraagt ze zich af. Het is ook vreemd en onwennig om met mediteren te beginnen. Want ze leeft net als ieder ander met de gewone dingen van de dag. Horizontaal, zou je dat kunnen noemen. Maar Etty wil dieper gaan dan dat – want ze voelt intuïtief aan: het leven is meer dan alles wat er zich voor je oog afspeelt. Er zit een diepere dimensie in. En heel praktisch ziet ze ook: de mens is lichaam en geest. Die twee dingen horen bij elkaar. Je moet dat niet uit elkaar trek-

ken. Door ze bij elkaar te brengen en te houden vormen ze een breed fundament voor de hele dag. En dat is iets waar je op kunt bouwen.

‘En laat dat dan het doel zijn van dat mediteren: dat je van binnen één grote, ruime vlakte wordt, zonder het geniepige struikgewas, dat het uitzicht belemmert. Dat er dus iets van ‘God’ in je komt, zoals er in de Negende van Beethoven iets van ‘God’ is. Dat er ook iets van ‘Liefde’ in je komt, niet zo’n luxe liefde van een half uurtje, waar je heerlijk in zwelgt, trots op je eigen verheven gevoelens, maar liefde, waar je iets mee kunt doen in de kleine dagelijkse praktijk.’

Mediteren is geen 'navelstaren' of voortdurend met je zelf bezig zijn, maar de wereld en wat daar in gebeurt toelaten en er mee verbonden zijn.

Doel van het mediteren is voor Etty: dat je van binnen één grote, ruime vlakte wordt. Zonder geniepig struikgewas, want niets mag het uitzicht belemmeren. Een grote ruime vlakte – zo iets kennen we in Nederland bijna niet. Je kunt denken aan eindeloze heidevelden in Drente, die er in haar tijd meer waren dan nu, of grote stukken land, die tot aan de einder zich uitstrekken, met goud gekleurde korenaren die wuiven in de wind.

Het zijn allemaal symbolen voor die ongekende, eindeloze ruimte die zij in zichzelf vermoedt. En daar wil ze bijkomen. In die ongekende, eindeloze ruimte in zichzelf zal zij ‘iets’ van God aantreffen. Het is veelzeggend, dat zij niet zegt, dat God daar is, maar ‘iets’ van God, want zij vermoedt nu al dat God groter is dan die eindeloze ruimte in zichzelf.

Zij noemt ook de Negende van Beethoven, die zo hemels is, dat ook daar ‘iets’ van God wordt aangetroffen. En dat er ook iets van Liefde in je komt. Liefde die ruim maakt. En met die Liefde wil ze iets doen in de praktijk.

Hier zie je dus dat Etty al heel vroeg in haar dagboek ook met anderen bezig is. Mediteren is geen ‘navelstaren’ of voortdurend met je zelf bezig zijn, maar de wereld en wat daar in gebeurt toelaten en er mee verbonden zijn.

4 juli 1941.

‘Er zit een onrust in me, een bizarre, duivelse onrust, die productief zou kunnen zijn als ik er iets mee wist te beginnen. Een ‘schöpferische’ onrust. Het is niet de onrust van het lichaam, zelfs geen dozijn opgewonden liefdesnachten zou er een eind aan kunnen maken. Het is bijna een ‘heilige’ onrust. O God, neem me in je grote hand en maak me tot je instrument, laat me schrijven.’

De onrust die Etty in zichzelf voelt, noemt zij een heilige onrust. Het is een gedrevenheid, want ze weet dat ze ergens voor bestemd is. Het gaat niet alleen om leven en het zo goed mogelijk hebben en plezier aan allerlei dingen beleven. Haar leven heeft een doel.

Zij heeft ontdekt dat ze goed kan schrijven. Daarmee wil ze instrument zijn in de hand van God. God mag haar gebruiken voor zijn doel.

‘En hier bestaat de dag uit duizend stukjes, de grote vlakte is weer weg en God is ook weer zoek geraakt, als het zo nog lang doorgaat, ga ik weer vragen naar de zin van alles en dat is niet diepfilosofisch, maar een bewijs dat het slecht met me gaat. (-) Er moet nog veel geordend worden in de chaos.’

Ook dit schrijft ze op dezelfde dag. De grote eindeloze vlakte is weg en God is ergens waar ze niet bij kan. Terug naar af – zou je kunnen zeggen. Ze dacht dat ze heel filosofisch bezig was en de zin van het leven had gevonden, maar nee, het is weer helemaal chaotisch bij haar van binnen.

4 augustus 1941.

‘Hij zegt dat de liefde tot alle mensen mooier is dan de liefde tot één mens. Want de liefde tot één mens is toch eigenlijk maar liefde tot zich zelf.’

Spier praat met haar over de liefde – universele liefde. Liefde die geen onderscheid maakt tussen mensen. Maar dat kan je niet willen. Dat moet in je groeien. Als je liefde hebt voor die ene mens die jij uitgekozen hebt, omdat je hem/haar graag mag, dan kijk je alleen maar vanuit je eigen perspectief. Liefhebben is dan egoïstisch en gericht op je zelf. Spier probeert haar dit duidelijk te maken.

26 augustus 1941.

‘Binnen in me zit een heel diepe put. En daarin zit God. Soms kan ik er bij. Maar vaker liggen er stenen en gruis voor die put, dan is God begraven. Dan moet hij weer opgegraven worden.

Ik stel me voor dat er mensen zijn, die bidden met hun ogen naar de hemel geheven. Die zoeken God buiten zich. Er zijn ook mensen, die het hoofd diep buigen en in de handen verbergen, ik denk, dat die God binnen in zich zoeken.’

Bij Etty mag God zijn die hij wil. Zij is daar ruimdenkend over. Hij mag binnen of buiten mensen zijn. Dat betekent dus dat hij overal is. Zowel binnen als buiten. Bij Etty zit hij binnen. Heel diep verborgen in die diepe put in haar. ‘Soms kan ik er bij.’ Wat bedoelt zij daarmee? Soms kan ik hem raken, soms kan ik hem voelen, soms kan ik met hem praten, soms weet ik dat hij er is? In ieder geval is er contact.

Maar vaker is God begraven door stenen en gruis voor die put, dan moet ze hem opgraven.

Etty moet zelf God opgraven. Veel mystici moeten wachten tot God zich laat zien. Zij moeten passief zijn. Lange donkere nachten gaan voorbij totdat uiteindelijk het goddelijk Licht wordt gezien. Maar Etty hoeft niet passief te zijn. Zij moet God helpen om weer in haar leven te komen.

De manier waarop mensen God beleven, zie je terug in de manier waarop zij bidden. Wie God buiten zich ziet, kijkt omhoog, van zichzelf vandaan. En wie God in zichzelf ziet, sluit zich af van de buitenwereld en verinnerlijkt zich.

Het lijkt alsof Etty rust in haar leven heeft gevonden, maar dat is maar gedeeltelijk waar, want ineens staat er in haar dagboek op 20 oktober 1941:

‘Levensangst over de hele linie. Volledige inzinking. Gebrek aan zelfvertrouwen. Afkeer. Angst.’

Ook dat overkomt haar, want terwijl zij bezig is met haar geestelijke zoektocht, stort de wereld om haar heen in. Kennissen, vrienden, collega’s worden weggevoerd. Niemand weet waarheen. Dat is beangstigend, het kan iedereen overkomen. Maar ook de voortdurende confrontatie met zichzelf, die zij door haar dagboek eerlijk bij te houden ervaart, is beangstigend. Ze ziet zichzelf naakt, zoals ze is, niet mooier, maar ook niet slechter.

27 februari 1942.

‘Een mens schept zijn eigen lot van binnenuit. Ik schreef dit in alle vroegte op en voelde me daarna wat verontrust door de roekeloze uitspraak en zocht voor mezelf naar de bewijzen daarvan. En plotseling werd het me zo kristalhelder. Natuurlijk schept ieder mens zich zijn eigen ‘Schicksal’ van binnen uit. De situaties, waarin men kan zijn op deze aarde zijn niet zo vele: men is echtgenoot, men is vader, men is vrouw, men is moeder, men is in een gevangenis of bewaker van een gevangenis, het maakt niet zo veel verschil, dezelfde muren staan er om iemand. (-) Maar hóe men zich innerlijk stelt tot de gebeurtenissen van het leven, dat bepaalt je lot. Dat is je leven.’

Hoe reageer jij? En wat zijn de gevolgen van je reactie? Dat bepaalt je lot.

Je ziet hier hoe Etty al schiftend en ziftend aan het onderscheiden is. Waar het om gaat volgens Etty is hoe je tegen de dingen aankijkt. De buitenkant lijkt altijd anders. En er zijn zoveel rolpatronen, maar hoe sta jij tegenover de gebeurtenissen van het leven? Hoe reageer jij? En wat

zijn de gevolgen van je reactie? Dat bepaalt je lot.

12 maart 1942.

- *'als je innerlijk leeft, is er misschien niet eens zo veel verschil binnen of buiten de muren van een kamp. Zal ik deze woorden voor mezelf kunnen verantwoorden later, zal ik ze kunnen leven?'*

Dit is een heel gewaagde uitspraak van Etty. De omstandigheden waarin je leeft, hoe zwaar, moeilijk, of wanhopig je ook bent, doen er niet zo veel toe. Het gaat er om of je innerlijk leeft, in harmonie met je zelf, of je het juiste midden weet te bewaren. Er is een ijkpunt in ons en daar bezie je alle dingen onpartijdig, je geeft ze een plaats en leeft verder. Je bent dan toeschouwer van je eigen leven geworden en tegelijkertijd een vol-levend mens.

9 juli 1942.

'En woorden als God en Dood en Lijden en Eeuwigheid moet men weer vergeten. En men moet weer zo eenvoudig en woordeloos worden als het koren dat groeit of de regen die valt. Men moet alleen maar zijn.'

Grote woorden – te groot bijna voor een eenvoudig meisje als Etty. Het zijn woorden waarover je kunt filosoferen, maar dan blijft het afstandelijk. Deze woorden zou je moeten ervaren in het leven zelf. Door alleen maar te zijn en te worden als het koren dat groeit – zo maar – je leven leven als vanuit een vanzelfsprekende beweging. Meestromen met de stroom van het leven en daarin je zelf zijn.

12 juli 1942. Zondagochtend gebed.

'Het zijn bange tijden mijn God. Vannacht was het voor het eerst, dat ik met brandende ogen slapeloos in het donker lag en er vele beelden van menselijk lijden langs me trokken. Ik zal je een ding beloven God, een kleinigheidje maar: ik zal mijn zorgen om de toekomst niet als even zovele zware gewichten aan de dag van heden hangen, maar dat kost een zekere oefening. Iedere dag heeft nu aan zichzelf genoeg.'

De situatie is inmiddels zo dreigend geworden, dat ze slaapproblemen krijgt. Maar ze is van plan God daar niet mee lastig te vallen. Integendeel.

'Ik zal je helpen God, dat je het niet in mij begeeft, maar ik kan van te voren nergens voor in staan. Maar dit éne wordt me steeds duidelijker: dat jij ons niet kunt helpen, maar dat wij jou moeten helpen en door dat laatste helpen wij onszelf. En dit is het enige, wat we in deze tijd kunnen redden en ook het enige, waar het op aankomt: een stukje van jou in onszelf, God.'

Wat Etty hier zegt is heel bijzonder. In alle kerken, kapellen en huizen wordt er gebeden: God help ons. Maar Etty vindt dat wij God moeten helpen, want daardoor helpen wij ons zelf nog het meest en redden wij a.h.w. de God in ons. Wij zijn de handen van God, hij werkt door onze handen en ons spreken heen.

'En misschien kunnen wij er ook aan meewerken jou op te graven in de geteisterde harten van anderen. Ja, mijn God, aan de omstandigheden schijn jij niet al te veel te kunnen doen, ze horen nu eenmaal ook bij dit leven. Ik roep je er ook niet voor ter verantwoording, jij mag daar later ons voor ter verantwoording roepen. En haast met iedere hartslag wordt het me duidelijker: dat jij ons niet kunt helpen, maar dat wij jou moeten helpen en dat we de woning in ons, waar jij huist, tot het laatst toe moeten verdedigen.'

Wij zijn zelf verantwoordelijk voor wat wij anderen en de wereld aandoen, want de omstandigheden hebben wij zelf geschapen. Wie menswaardig wil leven, zal het goddelijke in zichzelf (de woning in ons waar jij huist) tot het laatst toe moeten verdedigen.

Wij blijven er dus ons hele leven mee bezig.

Noot

1. Voor de citaten is gebruik gemaakt van: *Het verstoorde leven. Dagboek van Etty Hillesum 1941-1943*, twintigste druk, 1992, uitgeverij Balans, Amsterdam

Aandacht schenken

– Betty Bland

De meesten van ons hebben wel eens gehoord dat een parel zich vormt in een oester door iets wat irriteert, zoals een zandkorrel. Naar analogie van dit voorbeeld zien we in ons eigen leven hoe de levenstrauma's de irriterende factor kunnen zijn die de vorming van de parels van de geest binnen ons eigen wezen teweegbrengen.

Betty Bland is nationaal voorzitter van de Amerikaanse afdeling van de TS.

De pijn en het lijden van het leven, of *doekka*, zoals dat genoemd wordt in de Boeddhistische leringen, is geen prettig onderwerp. Wij denken niet graag aan wat Shakespeare noemde 'het steeds maar weer voorkomen van tegenslag' (in *Midzomernachtdroom*) totdat wij onszelf in een pijnlijke situatie bevinden. Terwijl wij ons in bochten wringen om achter de oorzaak te komen, kunnen wij dan misschien de analogie van de parel gebruiken om enige troost te vinden. ('Dit medicijn smaakt zo vies, dat zij vast en zeker goed moet zijn voor mijn gezondheid.') Maar vaker neigen wij ertoe deze analogie te gebruiken wanneer wij anderen troosten, liever dan zulk inzicht op onze eigen problemen toe te passen. Daar zit hem de kneep. Het is niet grappig om je volle aandacht aan de pijn te schenken; toch is het ons toeleggen op het probleem, aandacht schenken aan de ervaring en de associaties ervan met ons verleden, de noodzakelijke toverdrank. Wanneer wij problemen hebben, kunnen we verschillende dingen doen. We kunnen doen alsof er niets mis is, maar door dat te doen sluiten wij ons bewustzijn af, waarbij wij een reservoir van niet-erkend verdriet scheppen dat óf ontploft binnen onze relaties met anderen óf leidt tot de implosie van een depressie. Of, in plaats van te blokkeren, eindigen we ermee dat we de situatie tot een obsessie maken,

waarbij we erover blijven malen en daarmee de greep die zij op onszelf heeft verstevigen.

Eén van de eerste impulsen van het hart is zich stijf af te sluiten voor de irritatie. Verdedigingsmuren worden opgetrokken; offensief, stekelig gedrag weert iedereen af die ons emotioneel zou kunnen steunen of die ons een spiegel zou kunnen voorhouden waardoor wij inzicht kunnen verkrijgen. Zoals een regenworm reageert op een zoute vingertop trekt het hart zich ijlings terug in zijn schuilplaats van diepe duisternis. Alles liever dan de mogelijkheid onder ogen zien dat iets in het licht van bewuste aandacht gebracht wordt. Nu is dat voor een regenworm een gezonde vecht/vluchtreactie, maar voor ons tweebeeners met een complexe psychologische aard, wier ziel hunkert naar de zon, is het een tragische reactie die leidt tot het voortduren van pijn en contra-productief gedrag.

Een essentieel element in onze spirituele groei is het vinden van een manier om de schil rondom ons hart open te breken – maar niet zomaar openbreken. De truc is het zich openen voor het hogere licht van de intuïtie – veeleer door kalme, emotioneloze observatie dan gevangen blijven in de wervelstorm van onze emotionele reacties. Bij dit proces moeten we erop letten dat wij kijken met een rustige, intuïtieve perceptie die ons de dingen laat zien zoals ze werkelijk zijn. Maar al te vaak zien we ten onrechte het ons iets herinneren en het anderen ergens aan herinneren als pogingen onszelf open te stellen voor helderheid en bewustzijn. Maar deze patronen zijn juist de substantie van de stijf gesloten schil waarbinnen wij ronddraaien, terwijl we denken dat we vooruitgang boeken.

Evenzeer worden we gevangen gehouden door het beeld dat er geen pijn bestaat en geen schil. Wij kunnen zeggen, terwijl we verbeteren grijnzen: ‘Alles ziet er rooskleurig uit! Zie je niet dat ik glimlach?’ Vaak beseffen we niet wat deze verdedigingstactiek doet met onszelf en anderen. Misschien voelen we ons tamelijk trots dat wij zulke opgewekte martelaren zijn! Toch wordt de

schil door deze tactiek niet alleen stijf gesloten, ook maakt het die zorgvuldig gemaakte schil onzichtbaar voor onszelf, zodat wij ons niet bewust zijn van de kwetsuren die onze reacties bij anderen teweeg brengen.

Hebt u ooit een slechte dag gehad die u alleen maar even met een vriend wilde kunnen bespreken? U wilde niet dat zij voor u bergen beklommen of draken versloegen, maar u wilde alleen maar dat zij u aandacht schonken met een sympathie, luisterend oor. Door dat te doen waren zij u feitelijk aan het ondersteunen terwijl u die gebeurtenis en de implicaties ervan in uw leven begon te verwerken.

Ofschoon het bewustzijn ons even vertrouwd is als onze ademhaling, bevat het veel complexiteiten. Het gewone waakbewustzijn waarin de meesten van ons functioneren is het niveau waar de irritaties beginnen en verder toenemen. Aan de andere kant, op een dieper bewustzijnsniveau, verblijft de wachter binnenin ons, ons innerlijk of hoger zelf. Dit is het niveau van degene die aandacht geeft, de genezer, de parelmaker.

De enige manier om onze schil open te breken is onze vaste greep erop los te laten en toe te laten dat het van binnenuit gebeurt.

De enige manier om onze schil open te breken is onze vaste greep erop los te laten en toe te laten dat het van binnenuit gebeurt. In plaats van weg te lopen voor het probleem of voortdurend onszelf en anderen verdriet te doen, kunnen we even stilstaan, diep ademhalen en tot onszelf zeggen: ‘Er moet een betere manier zijn.’ In dat ogenblik van onderzoek ligt het begin van de hoop. Iets uit de diepten van ons wezen, dat de hele tijd al uitkeek en wachtte, reageert met hoop en zelfverzekerdheid. Aanvankelijk is het alleen maar een glimp, maar met de nodige aandacht gaat het groeien. Gericht bewustzijn kan die zaadjes van verdriet te voorschijn brengen en met helder inzicht genezen.

Beetje bij beetje kunnen wij leren vertrouwen op dit licht terwijl wij ons een weg banen door de onvermijdelijke moeilijkheden. Wij hoeven ons niet stijf in te kapselen, het scenario obsessief te herhalen of te doen alsof er niets aan de hand is. Wij kunnen de problemen onder ogen zien tot ze een grote zegen van inzicht geven. Door iedere moeilijkheid kunnen wij een stuk gereedschap of een sleutel vinden die ons in staat zal stellen de deur te ontsluiten naar de diepere gebieden van onszelf waar onze ware aard, een afspiegeling van het goddelijke, verblijft.

Het staat al in het kleine spirituele gidsje *Aan de Voeten van de Meester*, geschreven door Krishnamurti toen hij nog vrij jong was:

'U moet uzelf vertrouwen. Meent u uzelf goed te kennen? Indien u zo denkt, kent u uzelf niet. U kent slechts de zwakke buitenste schil, welke dikwijls in de modder gevallen is. Maar u – het werkelijke in u – bent een vonk van Gods eigen vuur en God, die almachtig

is, is in u, en daarom is er niets dat u niet doen kunt indien u wilt.' (39)

Met dit soort vertrouwen kunnen wij ons bezorgde denkvermogen en twijfelend hart genoeg ontspannen om onze verdedigingschillen te laten opengaan en tenslotte helemaal weg te laten vallen. De genezende bron was er al de hele tijd en alleen onze eigen onzekerheid hield ons bewustzijn te stijf gesloten om die te vinden. Gericht bewustzijn zal geleidelijk aan onze wereld en onze percepties daarvan tot een iriserende schoonheid transformeren. Omdat we veeleer een probleem onder ogen durven te zien dan het buiten te sluiten, kan ons inzicht begrijpen en mededogen scheppen. Dan wordt onze verwarring een parel van zegen.

Mogen onze parels glanzen voor het welzijn van allen.

Uit: *Quest, september-oktober 2003*
Vertaling: A.M.I.

Hij, die op het Pad is, bestaat niet voor zich zelf,
maar voor anderen; hij heeft zich vergeten,
opdat hij hen moge dienen.

Hij is als een pen in Gods hand, waardoor Zijn
gedachte kan vloeien en zich hier beneden kan
uitdrukken, hetgeen zonder pen onmogelijk
geweest zou zijn.

En tezelfder tijd is hij ook een levende vlam van
het vuur, die op de wereld de Goddelijke Liefde
uitstraalt, welke zijn hart vervult.

Uit: *Aan de voeten van de Meester*,
Alcyone

De aloude filosofie en de moderne natuurkunde

– N.V. Chandrasekhara Swamy

De tweede helft van de 20e eeuw was getuige van een bliksemsnelle stijging van technologische groei zoals die nooit tevoren plaatsvond. Het is nu een cliché om te zeggen dat er vandaag de dag evenveel wetenschappers in leven zijn als in de laatste 2500 jaar. Maar tegenwoordig staat de mensheid oog in oog met onoplosbare problemen en sommigen vestigen hun hoop op aloude oplossingen voor deze moderne problemen.

Professor N.V. Chandrasekhara Swamy is oud-directeur van het Indian Institute of Technology in Chennai.

Dit artikel is een samenvatting van de Theosofiewetenschapslezing gehouden in Adyar, december 2002.

Het opleven van de belangstelling voor oude culturen is een recent verschijnsel, alsook de interesse in Carlos Castaneda over leringen uit het aloude Mexico, onderzoek naar de geheimen van de piramides en werk over de Maya en Incabeschavingen.

Een van de oude culturen is de zogenaamde Indiase of Vedische. Tegenwoordig zijn de Oepanisjaden voor iedereen toegankelijk en zij roepen zeer belangwekkende vragen op. Een daarvan is: ‘Wat is het, dat als het gekend wordt, alles bekend zal maken?’ Het antwoord van de goeroe is: Kennis is er in twee types: *para* en *apara* (opperste kennis en lagere kennis). De lagere kennis omvat de Veda’s, Vedanga’s en de Oepanisjaden! De hoogste kennis is Zelfrealisatie.

Dan komt het probleem: Waarom is het zo dat wij, ondanks de geschriften en filosofieën die ons vertellen dat wij niet zijn wat wij lijken te zijn en dat wat wij zien van voorbijgaande aard is – slechts een empirische realiteit – niet in staat zijn de transcendentale realiteit in ons te realiseren? Aan iedereen die naar Ramana Maharshi ging met een vraag, gaf hij als antwoord een andere vraag: ‘Wie bent u?’ Wie zijn wij? In onze biodata worden

alleen de naam, leeftijd, geslacht, adres, lengte, gewicht, kleur ogen enzovoort vastgelegd. Anders zijn we niemand!

Het antwoord wordt gegeven in de *Katha Oepanisjad*: het menselijk lichaam heeft een defect: de vijf kennisorganen zijn altijd naar buiten gericht, vandaar dat de mens wordt aangetrokken tot de buitenwereld. Alleen wijzen zijn dapper genoeg om deze kennisorganen te sluiten, om naar binnen te kijken en de innerlijke realiteit te vinden. Dat is het onderscheid tussen aloude filosofie en moderne wetenschap.

De moderne wetenschap streeft ernaar het universum te begrijpen. De aloude wijsheid zegt: Ja, wij zijn ook geïnteresseerd in de wereld om ons heen, daar het een empirische realiteit heeft; wij moeten er in leven. Maar er bestaat een grotere, transcendentale realiteit die alleen begrepen kan worden wanneer wij naar binnen kijken. Spiritualiteit is het doel van de aloude filosofie.

Anders dan westerse filosofen zeggen de yogi's van het aloude India dat er niets anders moet gebeuren. Wanneer een zoon zijn vader vraagt: 'Ik wil alles weten over Brahman; wilt u mij dat leren?' houdt de vader geen lange preek. Hij zegt gewoon: 'Wat is het, waaruit het hele universum voortgekomen is, waaraan het inherent is, waarin het zich oplost? Dat is Brahman.' En wat zou de zoon moeten doen? Mediteren. Dan ontdekt hij, laag voor laag, de waarheid.

Een verhaal uit de geschriften wordt verteld door Sri Ramakrishna: de wijze Soeka, die ontevreden was met de kennis die hij bezat, zei tegen zijn vader Vyasa: 'Ik wil de hoogste wijsheid verkrijgen.' De vader antwoordde: 'Ga naar koning Janaka', hetgeen hij deed. Janaka zei: 'Betaal mijn honorarium,' ofschoon *guru-dakshina* (het ereloon van de leraar) betaald wordt nadat de lering gegeven is. Dus vroeg Soeka: 'Waarom nu al?' Janaka antwoordde: 'Nadat ik u de lering gegeven heb, zullen u en ik één zijn en dan zult u mij mijn ereloon niet geven.' Kennis zit *binnenin* ons; zij hoeft alleen maar ontdekt te worden.

Aan de andere kant durft geen enkele wetenschapper ooit te zeggen dat de wetenschap aan het eind van zijn latijn is gekomen. Als jonge man wilde Max Planck de fysica in. Zijn professor zei: 'Fysica? De fysica is dood; er valt niets meer mee te doen. Word ingenieur, waar het geld zit.' De jonge student volhardde echter in zijn ambitie en zette de sluisdeuren open met zijn kwantumtheorie.

Er bestaat altijd een gevoel dat de wetenschap steeds verder moet gaan. Honderd jaar na Kepler zegt Stephen Hawking nu: 'Ik denk dat de fysica langzamerhand aan haar einde gekomen is.' En het grapje is: ja, de fysica loopt ten einde omdat ze niet weet waar ze van hieruit naar toe moet. Er bestaan meer vragen dan antwoorden.

Einstein zei dat Sir Isaac Newton altijd het schitterendste juweel was op het gebied van de wetenschap. Newton bood ons een alomvattend beeld van het universum dat aan natuurwetten gehoorzaamt. Maar geen van ons ziet in feite de realiteit zoals zij is. Dit is een punt dat nooit opkwam bij Newton. Tegenwoordig denken natuurkundigen daarover na. Door het filter van het denkvermogen ontvangen wij indrukken uit de buitenwereld. De manier waarop ik de wereld zie is niet uw manier, omdat onze mentale processen anders zijn. Maar heeft het universum een bestaan op zich? Bestaat het op zichzelf? Dit is een diep filosofisch probleem dat nooit opgelost is. Want Newton zei dat de buitenwereld reëel is; hij blijft reëel gedurende de observatieperiode; de observeerder beïnvloedt hem niet. De wiskundige vergelijkingen schilderen een model af dat herhaaldelijk gepolijst en verbeterd wordt. Maar Newton schiep vertrouwen over het begrijpen van het universum en werd gevolgd door een uitgelezen gezelschap wiskundigen, omdat wiskunde nodig was om de buitenwereld te begrijpen.

Een van de meest charismatische figuren uit de achttiende eeuw was Pierre Raymond de la Place, een lid van de Franse Academie van Wetenschappen die een boek geschreven heeft over hemelse

mechanica, dat hij opdroeg aan Napoleon Bonaparte. De Keizer zei tegen de auteur: 'Uw boek zegt ons veel over de schepping, maar er is geen sprake van de Schepper!' Tot dan toe moest ieder boek over de wetenschap melding maken van de naam van God. Newton schreef in zijn *Principia Mathematica*: 'Ik doe een poging om het wonder van Gods schepping te beschrijven.' Maar La Place zei: 'Ik heb die hypothese niet nodig', want de schepping is als een uurwerk dat zonder haperen doortikt en alles wat we hoeven te doen is na te gaan *hoe* die klok tikt. Wie die klok aan het tikken bracht is onze zaak niet. Dat was de splitsing tussen de filosofische en wetenschappelijke manieren van kijken naar de natuur; wetenschappers begonnen agnostisch te worden en later atheïstisch.

Maar binnen honderd jaar kwam er een dreun. Newtons wetten van beweging hadden twee richtingen in de tijd: men kan vooruit gaan of achteruit. Toen kwamen de wetten van de thermodynamica die beweerden dat je terug kunt gaan in de tijd wat Newton betreft, maar de wereld gaat nooit terug in de tijd. Uw gedachteproces kan teruggaan in de tijd, maar de wereld tikt weg in één enkele richting.

De volgende revolutie die ontstond was in de 19e eeuw met James Clarke Maxwell en deze werd gevolgd door andere revolutionaire ontdekkingen. Al heel snel ontwikkelde zich een generatiekloof tussen Einstein en jongere wetenschappers. Eén van hen zei: "Het licht gedraagt zich soms als materie, soms als een golf." Schroedinger kwam ten tonele en zei: "Het zijn *allemaal* golven – een stel golven; alleen als u er naar *kijkt* stremt het tot materie." Het onderzoek naar de subatomaire wereld werd ondersteund door de meest geavanceerde wiskunde. Toen Heisenberg stuitte op het feit dat er een onzekerheidsprincipe is dat het bestaan van de wet van causaliteit zelf ter discussie stelt, sloiep hij drie nachten achtereen niet, omdat hij de gevolgen ervan begreep. Hij schreef aan zijn professor, Niels Bohr: 'Wat moet ik doen?' Niels Bohr zei: 'Laat het in druk verschijnen of ga (eraan) ten onder.'

Schroedingers theorie zei eigenlijk: 'Wij zijn allemaal wiskundige golven. Pas wanneer de observeerder in beeld komt, valt het verschijnsel automatisch op zijn plaats. Als ik mijn ogen dicht doe, bent u allen golven van mogelijkheden. Als ik mijn ogen open doe, bent u allen gestold.' Om te zien of dit waar was, werd er een gedachtenexperiment gedaan – het beroemde 'dubbelklik experiment' – en dit toonde voor eens en altijd aan dat een subatomair deeltje, zoals een elektron of zelfs een foton, zich gedraagt als een golf wanneer het niet geobserveerd wordt en als een deeltje als het geobserveerd wordt. Daar zijn al veel grappen over gemaakt: het elektron is een deeltje op maandag, woensdag en vrijdag, een golf op dinsdag, donderdag en zaterdag en zondag is een vrije dag. Een andere: alle subatomaire deeltjes lijken op schoolkinderen. Als de leraar aanwezig is, gedragen ze zich netjes; als hij er niet is, rennen ze alle kanten op, als golven. Nadat Schroedinger een revolutie in onze manier van denken teweeg had gebracht, ontstond er een hevige discussie, hetgeen hem deed opmerken: 'Als ik had geweten wat er uit mijn onderzoek zou voortkomen, dan was ik er vanaf gebleven.'

Sindsdien zijn er veel experimenten uitgevoerd over de hele wereld, ook psychische experimenten. Langzamerhand absorbeert de fysica de parapsychologie ook. Zoals Hamlet tot Horatio zei: 'Er zijn meer dingen tussen hemel en aarde, Horatio, dan waar gij van droomde in uw filosofie.' Pas in 1981 en '82 demonstreerde een groep van drie wetenschappers in Parijs voor altijd dat Einstein zich vergist had over de kwantummechanica: de observeerder is altijd een deel van de observatie.

Het beroemde probleem van bisschop Berkeley stelt een heel interessante situatie: 'In een afgelegen woud, tijdens een onweersstorm, wordt een boom door de bliksem getroffen. Terwijl de boom ter aarde stort, maakt zij dan lawaai, als er niemand is om het te horen?' Dit is heel moeilijk te beantwoorden. Doet het verschijnsel zich überhaupt voor bij afwe-

zigheid van een observeerder? Heeft het universum een absolute realiteit? Later beantwoordde bisschop Berkeley de vraag op zijn eigen manier: 'Er is altijd één observeerder. Waarom denkt u dat dit een menselijke observeerder moet zijn?' Bewustzijn is de observeerder en beïnvloedt het verschijnsel. John von Neumann stelde: 'Als ik mijn ogen dicht doe, is de hele wereld een golf van mogelijkheden; als ik mijn ogen opendoe, doet het bewustzijn deze golven van mogelijkheden ineens storten tot realiteit.'

De aloude Wijsheid hechtte echter geen belang aan de waarneming, maar aan de waarnemer. Daar de waarnemer veel aandacht kreeg, raakten de waarneming en het waargenomen voorwerp op de achtergrond. Maar de waarnemer waarover de Vedanta spreken is Atman of Brahman, terwijl dat voor een wetenschapper het *denkvermogen* is of de intelligentie van de observeerder.

De *Katha Oepanisjad* definieert 'bewustzijn':

'datgene wat niet gezien kan worden door de ogen, maar waardoor de ogen in staat zijn te zien; datgene wat niet gehoord kan worden door de oren, maar waardoor de oren kunnen horen; datgene dat niet bedacht kan worden door het denkvermogen, maar waardoor het denkvermogen kan denken.'

Als het denkvermogen de observeerder is in een experiment en de observatie of het resultaat beïnvloedt, dan doet het denkvermogen zelf mee; en datgene wat kracht geeft aan het denkvermogen is het superbewustzijn. In het licht van het superbewustzijn is het individuele bewustzijn in staat tot waarnemen. Dus waar de fysici het over hebben is één aspect van het verschijnsel, terwijl de Vedantijnen praten over een ander aspect. Wat er moet gebeuren in de 21e eeuw is de twee met elkaar te verbinden.

Men kan geen onderscheid maken tussen twee elektroden behalve door het zogenaamde 'draaivermogen'. Laten we aannemen dat er twee elektronen naast elkaar liggen met dezelfde draaiing – positief of

negatief. Dan begint er een naar rechts en de ander naar links te bewegen. Stel dat ik mij ermee bemoei en de draaiing van het elektron rechts verander. Wat gebeurt er dan met het elektron aan de linkerkant? Het gezonde verstand zegt, het vervolgt vrolijk zijn weg. De kwantummechanica zegt: als je er één beïnvloedt, wordt de andere ook beïnvloed. Om dit te uit te testen moesten de tijdsintervallen van de volgorde van de nanoseconden gemeten worden, hetgeen mogelijk was in de tachtiger jaren vanwege de ruimte- en atoomenergieprogramma's en de ontwikkelingen in computertechnologie.

Wanneer twee fotonen of lichtdeeltjes met dezelfde draaiing of polarisatie in beweging komen, de ene naar rechts en de andere naar links, is, nadat ze vijf of tien meter uit elkaar gereisd zijn, de tijd die verlopen is door het licht om van rechts naar links te gaan 40 nanoseconden. Maar het experiment toonde aan dat als de polarisatie van het foton rechts veranderd wordt, de ander binnen 10 nanoseconden verandert. Er is geen signaal overgekomen; bijna instinctief beseft het tweede foton dat het eerste foton veranderd is. Dit experiment is over de hele wereld herhaald.

Niels Bohr zei dat het hele universum onderling verbonden is. Als u zich bemoeit met een deel van het universum, gaat de boodschap meteen naar het hele universum. Maar wij weten niet hoe. In de 20^e eeuw heeft de fysica daar vragen over gesteld, en het antwoord is heel eenvoudig: 'Ik weet het niet.' Wij weten gewoon niet wat er gebeurt. De meest wanhopig makende uitspraak in dit verband is die van John Webb, een beroemde wiskundige: "Er lijkt een samenzwering te zijn van de kant van de natuur om haar geheimen *niet* te openbaren." Om Niels Bohr weer te citeren: "Het werk van de kwantummechanica is niet de natuur te begrijpen, maar haar te beschrijven."

La Place zei: "Stel dat er een superintelligentie is aan wie alle informatie over de oorspronkelijke toestand van alle objecten in het universum gegeven was, dan zou het met behulp van Newtons bewe-

gingswetten in staat zijn voor altijd de toekomstige bewegingen van al deze objecten te voorspellen. Dan zou de natuur begrepen zijn.” Maar de 20^e eeuwse mens zegt: ‘Het werk van de fysica is niet het begrijpen van de natuur, maar haar te beschrijven.’ Geen wonder dat tegenwoordig de meeste mensen in de war zijn en een van hen gebruikte zelfs het woord ‘maya’: Het hele universum is een luchtspiegeling: het is onwerkelijk. Sankaracharya’s filosofie wijst erop dat de wereld empirische realiteit bezit, maar vanuit het transcendentale gebied is de empirische realiteit onwerkelijk; vanuit het empirische gebied is de wereld reëel. Als men honger heeft, moet men naar de keuken gaan en een maaltijd gebruiken. Niemand kan zeggen dat dit allemaal vluchtig is, dus laat ik maar niet eten.

De fysica is de meest materialistische van alle wetenschappen. De biologie gaat over het leven, de psychologie over het denkvermogen, maar in de fysica is er voor deze twee geen plaats. In de fysica is er een kille analyse van dode materie. Maar nu vragen sommige mensen: ‘Heeft het elektron een bewustzijn?’

Dat is de reden waarom de Oepanisjaden plotseling veel aandacht hebben getrokken. Ver achter alle dingen die voor ons waarneembaar zijn, die van buiten te zien zijn, ligt het diepe mysterie van het universum en de externe wereld. En het lijkt bijna alsof de geheimen van het externe universum er binnenin liggen, en niet aan de buitenkant.

Uit: *The Theosophist*, februari 2003
Vertaling: A.M.I.

Wees waar in handeling,
doe u nooit anders voor dan gij zijt,
want alle schijn is een belemmering
voor het zuivere licht der waarheid,
dat door u schijnen moet
als het zonlicht door helder glas.

Uit: Aan de voeten van de Meester,
Alcyone

Vier waarden in één wereld

– John Algeo

De wanorde en strijd die tegenwoordig heersen in de wereld hebben vele oorzaken – armoede, nationalistische ambities en oud zeer, onder andere.

Dergelijke oorzaken zijn gemakkelijk te herkennen en te begrijpen, zij het dat ze moeilijk oplosbaar zijn, maar er zijn ook andere oorzaken die zelfs moeilijk zijn te herkennen, omdat ze zich in het onderbewustzijn bevinden. Dientengevolge zijn ze des te krachtiger, omdat ze het collectieve onderbewuste van een volk doordringen en alle aspecten van de levens van dat volk raken.

Dr. John Algeo is internationaal vice-president van de TS en emeritus hoogleraar aan de Universiteit van Georgia. Hij heeft vele academische onderscheidingen ontvangen.

Onder zulke onderbewuste oorzaken van onenigheid liggen verschillen van opvatting over de wereld – de manier waarop een volk zichzelf en zijn omgeving beziet, hoe ze over hun ervaringen denken, daarop reageren en menselijk gedrag op zijn waarde beoordelen. De vraag t.a.v. waarden, t.a.v. de ethische basis van wat gezien wordt als goed of slecht, is bijzonder belangrijk voor het vaststellen van de manier waarop wij op anderen reageren. Verschillen in onze ideeën over waarden zullen dus ieder debat dat wij hebben met mensen wier waardeopvattingen van de onze verschillen, verergeren. Om het hoofd te bieden aan zulke verschillen moeten we ons daar eerst bewust van worden en dan zoeken naar een manier om ze te verzoenen of een plaats te geven.

Mensen in de hele wereld hebben verschillende waardesystemen, maar vier van die systemen zijn van belang, omdat zij deel uitmaken van de oorzaak van onze huidige twistpunten of een deel vormen van een mogelijke oplossing van die twistpunten. Die waardesystemen en hun eigenschappen kunnen als volgt samengevat worden, elk genoemd naar de dominante waarde die het systeem kenmerkt:

1. Gehoorzaamheid/opstandigheid

Dit zijn de voornaamste waarden van de Abrahamische religieuze traditie, zoals

geïllustreerd door het Jodendom, het Christendom en de Islam. Hiervan zijn veel specifieke voorbeelden hiervan te geven.

In het bijbelverhaal van Adam en Eva beval God de eerste ouders van de mensheid geen vruchten te eten van een bepaalde boom in de tuin van Eden; maar zij gehoorzaamden niet aan dat bevel en als gevolg daarvan deden dood, pijn en arbeid hun intrede in de wereld. Een mythe die in een nog vroeger tijdsgewricht gesitueerd was laat een aantal engelen, geleid door Satan, in opstand komen tegen God en uit de hemel geworpen worden. Een later verhaal in Genesis vertelt dat God eiste dat Abraham zijn zoon Isaac zou offeren, als proeve van gehoorzaamheid van de aartsvader; Abraham, met een bezwaard gemoed, is bereid te gehoorzamen maar wordt weerhouden van deze daad door goddelijke interventie als hij eenmaal zijn gehoorzaamheid heeft aangetoond. Mozes bracht Gods geboden op stenen tafelen van de berg Sinaï naar beneden, maar hij moest ervaren dat het volk Israël het aller-eerste gebod overtrad door een gouden kalf te aanbidden. In één van de latere bijbelboeken draagt God Jona op naar Ninive te gaan om te preken tot de zondige bewoners; Jona is ongehoorzaam en probeert te ontsnappen door naar zee te gaan, maar wordt overboord gegooid door de matrozen van zijn schip en opgeslokt door een walvis.

Het Christendom zette de Joodse waardering van gehoorzaamheid voort, zoals Paulus schreef aan de Romeinen (5:19): ‘...want gelijk door de ongehoorzaamheid van die ene mens [Adam] zeer velen zondaren geworden zijn [de mensheid], zo zullen ook door de gehoorzaamheid van die ene [Christus] zeer velen [Christenen] rechtvaardigen worden.’ En Christus bad in de Tuin van Gethsemane (Lucas 22:42): ‘Vader indien Gij wilt, neem deze beker van mij weg; doch niet mijn wil, maar de Uwe geschiede!’

De praktische implicaties van het waarderen van gehoorzaamheid als het

grootste goed in Jodendom en Christendom ondergingen veranderingen door de joodse diaspora, die de joden over de wereld verspreidde tussen niet-joodse mensen, en door het opkomen van andere waarden in het Westen, (die hierna genoemd zullen worden). Maar de waardering van gehoorzaamheid zette zich voort in zijn starste vorm in de Islam, waarvan de naam zelf betekent ‘onderwerping (aan God)’, en de naam van haar volgelingen, Moslims, betekent ‘iemand die zich heeft onderworpen’. Het eerste hoofdstuk van de Koran eindigt met de volgende zin: ‘Leidt ons op het rechte pad [van de Islam, onderwerping], het pad van diegenen jegens wie u mild bent geweest, op wie u niet boos bent, en die niet van het pad afdwalen [die niet ongehoorzaam zijn].’ Gehoorzaamheid aan de bevelen van de Islam en aan de fatwa’s (religieuze vonnissen) van hun clerus is verplicht voor Moslims.

2. Vrijheid/gebondenheid

Dit zijn de voornaamste waarden van de modernistische traditie, die worden uitgedrukt in filosofische standpunten en bewegingen als deïsme, seculier humanisme en democratie.

De modernistische traditie heeft haar wortels in het aloude Griekenland, daar geïllustreerd door de stervensbereidheid van Socrates door liever alsem te drinken dan zijn vrijheid op te geven om onderzoek te doen naar de aard van de dingen en vrijelijk anderen te onderwijzen. Het wordt ook geassocieerd met de opkomst van het moderne denken en de wetenschap in de Renaissance, bijvoorbeeld Giordano Bruno en Galileo Galileï, die slachtoffers werden van vervolging door de kerk, omdat zij vrijheid van gedachte en onderzoek eisten. Maar vooral in de achttiende eeuw kwam het modernisme met zijn waardering voor vrijheid naar voren. Twee voorbeelden zijn het patriottische lied ‘Rule, Britannia!’ (1740) met de regel: ‘Britten zullen nooit slaven zijn’ en de Amerikaanse onafhankelijkheidsverklaring (1776) met de zin:

‘Wij beschouwen deze Waarheden als vanzelfsprekend, dat alle mensen gelijkwaardig geschapen zijn, dat zij door hun Schepper begiftigd zijn met zekere onvervreemdbare rechten, dat deze onder andere omvatten leven, vrijheid en het najagen van geluk.’

Nog onlangs bevestigden de Vier Vrijheden, zoals vermeld door Franklin Delano Roosevelt tijdens de Tweede Wereldoorlog, het recht van ieder mens ter wereld op vrijheid van spreken, bevrijding van armoede en bevrijding van angst.

In de westerse wereld heeft de modernistische waardering van vrijheid grotendeels de Abrahamische waardering van gehoorzaamheid vervangen. Maar in het Midden-Oosten bleef de waardering van gehoorzaamheid het belangrijkste in de meeste moslimculturen. Deze twee waarderingen zijn vrijwel elkaars tegendeel, daar gehoorzaamheid gezien wordt als een beperking van vrijheid, en vrijheid als een uitdaging aan gehoorzaamheid. Daarom was het onvermijdelijk dat de westerse modernistische traditie en de islamitische Abrahamische traditie in conflict met elkaar zouden raken. Maar deze twee zijn niet de enige tradities die waarderen wat goed is, dus misschien kan dit conflict opgelost worden door andere soortgelijke tradities te bestuderen.

3. Kennis/onwetendheid

Dit zijn de belangrijkste waarden van dat deel van de Indo-Europese traditie die zich uitstrekt van India tot het aloude Griekenland. De waarde van kennis wordt geïllustreerd in het verhaal in de Oepanisjaden van Svetaketu, de zoon van de Brahmin die veel leerde tijdens zijn opleiding – maar juist die kennis niet verwierf, waardoor men niets anders hoeft te weten – en wiens vader hem toen leerde wat het allerbelangrijkste is dat men moet kennen, namelijk zijn eigen identiteit en karakter, door middel van het aforisme *tat tvam asi*, Gij zijt Dat, de Basis van alle zijn. Op soortgelijke wijze eindigde de zoektocht van de Boeddha naar verlichting over de realiteit van ouderdom, ziekte en dood onder de

Bodhi Boom, de Boom der Kennis, toen hij inzicht kreeg in het leven en wat groter is dan het leven. Verlichting in de Indiase traditie wordt bereikt door het verwerven van *jnana*, “kennis” en het overwinnen van *ajnana*, “onwetendheid”.

De Griekse cultuur stelde ook hoge prijs op kennis. Men zegt dat boven de poort tot het heiligdom van Apollo te Delphi de spreuk geschreven stond: ‘Ken uzelve’. En de Griekse filosofie, die de basis werd voor alle Westerse filosofieën, hield zich bezig met het verwerven van Ware Kennis – niet zozeer kennis over bepaalde dingen als wel kennis over de aard van de realiteit. In de Renaissance werden Griekse waarden nieuw leven ingeblazen en dienden deze als matrix voor de ontwikkeling van zowel de moderne wetenschap als de modernistische vrijheidstraditie.

Dus kennis bleef een belangrijke waarde in het moderne Westerse denken, zoals gedemonstreerd wordt in het gedicht ‘Ulysses’ van Alfred Lord Tennyson door het verlangen van de held *‘om kennis na te jagen als ware het een dalende ster, voorbij de uiterste grens van de menselijke gedachten’*.

Het is waar dat veel van het moderne Westerse denken kennis (van het hoger *manas*), verward heeft met informatie (in het lager *manas*), maar in het Westen zijn er nog sporen van het oorspronkelijke denkbeeld, dat het zuiverst belichaamd wordt in de Oepanisjaden.

4. Harmonie/wanorde

Dit zijn de voornaamste waarden van de Chinese culturen van China, Korea, Japan en Annam uit het verre Oosten. Zij worden weergegeven in het Confucianisme, het Taoïsme, het Zen-boeddhisme en het Shinto-geloof.

In de leer van Confucius is het doel van het individu zich zoveel mogelijk te ontwikkelen tot de staat van volledig en authentiek mens worden (jen). Om dat te doen moet men in harmonie zijn met de Weg van de Hemel (T’ien Tao) en de manier om die harmonie te bereiken is het trouw volgen van het principe van juist

handelen en decorum of 'ritueel' (*li*). In de Analecten staat (1.12, in de vertaling van Arthur Waley), 'Bij het gebruik van ritueel [*li*] is het de harmonie die hoog-gewaardeerd wordt; de Weg [*Tao*] van de vroegere Koningen kreeg haar schoonheid hiervan.' En dan weer (3,3), 'Wat kan een man die niet Goed [*jen*] is nu te maken hebben met ritueel [*li*]?' Confucius beschreef de persoon die volledig menselijk [*jen*] is als 'arm, maar toch verheugt hij zich in de Weg [*Tao*]; rijk, toch is hij een bestudeerder van rituelen [*li*]'. Wat het hoogst gewaardeerd wordt is de harmonie tussen de Weg van de Hemel, de menselijke aard en sociaal gedrag.

Deze waardering van harmonie is te zien in alle filosofieën, religies en gebruiken die zich ontwikkelden in de Chinese cultuur. De *Tau-Te-Tsjing*, (XLII, vert. J.J.L. Duyvendak) stelt: 'Eén bracht voort twee; twee bracht voort drie; drie bracht voort de tienduizend dingen. De tienduizend dingen keren de rug naar het donkere (*Yin*) en klemmen zich vast aan het lichte (*Yang*); de ledige dampen mengen zich harmonisch.' Die harmonie is te zien in de thee-ceremonie, in vechtsporten, ikebana of bloemschikkunst en alle beschaafde kunsten. De Chinese traditie lijkt het minst op de andere drie, omdat het esthetische hoger gewaardeerd wordt dan het intellectuele of het actieve, het yin boven het yang. Het erkent dat orde en schoonheid hetzelfde zijn (een erkenning die ook besloten ligt in het Griekse woord *kosmos*, dat 'universum', 'orde' en 'schoonheid' betekent. En omdat de Chinese traditie het belang van het esthetische benadrukt, heeft zij een unieke bijdrage te leveren aan de wereldcultuur.

Een conflict van waarden, zoals gehoorzaamheid en vrijheid, kan niet opgelost worden door die waarden gewoon tegenover elkaar te stellen. Het kan alleen opgelost worden door boven het rechtstreekse conflict uit te stijgen en de grotere waarde te zien die beide omvat. Elk waardeconcept heeft hoge en lage toepassingen. De hoge toepassingen zijn niet met elkaar in tegenspraak, maar ondersteunen

elkaar onderling; de lage toepassingen kunnen verworden tot onwaardige vormen van gedrag en neigen tot conflicten.

De hoge toepassing van gehoorzaamheid is de beperking van egoïsme en zelfzucht; het is het erkennen van het bestaan van de Ander, een Realiteit hoger dan onszelf, en het zich wijden aan de dienst van die Realiteit; het is het gehoor geven aan een oproep tot altruïsme. Het is een zaak van wil en actie.

De lage toepassing is een irrationele en gedachteloze toewijding aan welke menselijk geformuleerde doelstelling ook waarmee men zich geïdentificeert heeft als zijnde doelstellingen die onze gehoorzaamheid verdienen; het verwordt tot fundamentalisme, kleingeestigheid, onverdraagzaamheid en vervolging van diegenen die daarin van mening verschillen.

De hoge toepassing van vrijheid is een openstaan voor alternatieve mogelijkheden, een aanvaarden van het recht van anderen om met ons van mening te verschillen, onderling respect, vooruitgang, en een bezorgdheid voor het welzijn van anderen. Ook dat is een zaak van wil en actie.

De lage toepassing is het staan op ons recht om onze eigen weg te gaan zonder ons te bekommeren om hoe dit anderen beïnvloedt; het verwordt tot een uitbuiting van andere mensen en van het milieu en een veronachtzamen van het algemeen welzijn.

De hoge toepassing van kennis is een ervaring die leidt tot erkenning van wie men is, waar men is, en waarom men daar is; het stroomlijnt de anders verwarrende, gewone ervaringen van het leven. Het is een zaak van intellect.

De lage toepassing is het verzamelen van informatie zonder te weten wat er mee te doen; het ontardt in materialisme en arrogantie.

De hoge toepassing van harmonie is een erkenning dat alle dingen hun plaats hebben in het totale bestel van het leven en hun doel alleen bereiken wanneer zij gezamenlijk functioneren. Het is een zaak van inzicht en esthetiek. Zoals H.P.

Blavatsky het Grote Hermetische Axioma uitdrukt (in de Bowen brochure):

'Zo binnen, zo buiten; zo groot, zo klein; zo boven, zo beneden; er is slechts één Leven en Wet; en de besturende Kracht is één. Er is geen binnen, geen buiten, geen groot, geen klein; geen hoog, geen laag, in het Goddelijk bestel.'

Deze erkenning leidt tot een vredige maatschappij die eerder door goed voorbeeld bestuurd wordt dan door straf; zij leidt tot beleefdheid, tot respect voor het verleden en de toepassing hiervan in het heden en tot een waardering van het esthetische als een gids voor het leven.

De lage toepassing van harmonie is formalisme, gedwongen uniformiteit en achterhaaldzijn; het verwordt tot louter esthetiek, bureaucratie en dictatorschap.

Wat we moeten doen is het verzoenen van de hoge toepassingen van alle waarde-systemen, het matigen van hun lage toepassingen en daarmee de verloedering ervan tegengaan. Dat moet gebeuren als wij een leefbare cultuur willen bereiken die de hele wereld kan aanvaarden. Vandaag de dag bewegen wij ons snel naar een nieuwe planeetcultuur, die het beste moet hebben van alle bestaande culturen en waardesystemen. Dus moeten wij, als theosofen, deelnemen aan die verzoening en matiging. Dat kan inderdaad gezien worden als het doel dat de wijze innerlijke stichters van de TS voor ogen hadden toen zij leiding gaven aan de oprichting ervan. We kunnen het weerspiegeld zien in alle drie onze Doeleinden: het vormen van een kern van broederschap, het aanmoedigen van interculturele studie en het onderzoeken van het onverklaarde en verborgene.

De waarden van een wereldcultuur moeten zowel gehoorzaamheid inhouden aan het Hoogste dat wij kennen als aan individuele vrijheid. Dat klinkt als een paradox, maar, net als een aantal andere paradoxen, het is een diepe waarheid. Op een dieper niveau worden vrijheid en gehoorzaamheid hetzelfde. Dat is wat de Prins Arjoena leerde in Kurukshetra. Aan het begin van de *Gita* is hij diep verontrust omdat hij conflicterende verplichtingen bespeurt - onverenigbare eisen tot gehoorzaamheid - en als gevolg daarvan verliest hij zijn vrijheid van handelen en zakt hij ineen op de bodem van zijn strijdswagen. Aan het einde van de *Gita* heeft Arjoena geleerd wat hij moet weten: hij erkent dat hij en Krishna één zijn, zodat zijn wil en die van Krishna ook één zijn. Aldus vormt gehoorzaamheid aan Krishna Arjoena's vrijheid. Daar Arjoena en Krishna één zijn, zijn gehoorzaamheid en vrijheid op dezelfde manier ook hetzelfde. Of, zoals Dante Aleghieri zegt in zijn 'Paradiso' (3.85): *E la sua volontate è nostra pace*, 'En zijn wil is onze vrede.'

Arjoena wordt geleid naar een verzoening van de schijnbaar tegenstrijdige eisen van zijn dharma en aldus naar een verzoening van de waarden van gehoorzaamheid en vrijheid, door te leren wie hij is, dat wil zeggen, door kennis. Dus kennis is ook een essentiële waarde in de komende wereldcultuur. Maar bovendien is het verzoenen van gehoorzaamheid en vrijheid door middel van kennis een zaak van het bereiken van harmonie, hetgeen een onderling verweven is van verschillen tot één geheel. Dat is het doel van de theosofie. Het zou het streven moeten zijn van alle theosofen.

Uit: *The Theosophist*, juni 2002
Vertaling: A.M.I.

Viering honderdjarig jubileum Loge Arnhem

De loge in Arnhem heeft op zaterdag 21 mei haar honderdjarig bestaan gevierd. Hierna volgt een verslag van die viering.

Even na half elf opent Barend van den Brink de viering met een woord van welkom aan alle aanwezigen. Er zijn dan ruim veertig mensen aanwezig. Iedereen heeft al koffie of thee met gebak genuttigd.

Barend memoreert dat honderd jaar geleden de loge opgericht is, dat in het begin de bijeenkomsten gehouden werden in het Spijkerkwartier en dat pas veel later het huis in de Brugstraat betrokken is. Hij vertelt ook over het gedwongen afstaan van het huis tijdens de oorlog en dat de zaal toen verzegeld was en dat er spullen geconfisqueerd zijn. In de jaren tachtig waren er in Arnhem diverse stemmen die ervoor pleitten om het huis helemaal af te breken. Een rij huizen naast dit huis is inderdaad afgebroken. Als door een wonder kon dit pand uiteindelijk toch blijven bestaan. Toen het voortbestaan veiliggesteld was, werd het tijd om het pand te renoveren. En weer zat alles mee: de gemeente kwam met

een forse subsidie en zo kon het huis in de huidige staat gebracht worden. Het huis staat nu zelfs op de lijst van rijksmonumenten.

Na een kort muzikaal intermezzo komt onverwacht Ineke Vrolijk binnen met wat lawaai en gekleed met zwarte omslagdoek. Het wordt duidelijk dat zij de rol van mevrouw Blavatsky speelt, die even terug is gekomen om te zien hoe het in Arnhem reilt en zeilt en om daar vooral ook commentaar op te leveren. Zij laat nog enkele mensen binnen en begint dan aan haar boodschap waarin zij duidelijk maakt waartoe wij hier bijeen zijn en wat het belang en de zin is van het bestaan van een theosofische loge zoals die in Arnhem. Ze vraagt dan om twee minuten stilte te houden om ons daar allemaal op te bezinnen. Dat gebeurt.

Ineke leidt de rest van de ochtend in de rol van Helena Blavatsky, waarbij zij soms iets vertelt en verder laat ze diverse mensen aan het woord opdat zij iets over de geschiedenis van de loge en van de Theosofische Vereniging in Nederland kunnen vertellen.

Er wordt een brief voorgelezen van Nel van Harderwijk,

Agenda Nederland

augustus 2005

16-24 Les Pays Latins in Naarden, met Radha Burnier

september 2005

24 Studiegroep Geheime Leer

oktober 2005

4-11 The European School of Theosophy in Naarden
15 Besturendag Amsterdam
22 Studiegroep Mahatma Brieven

november 2005

12 Ledendag. Onderwerp "globalisering", Naarden
19 Studiegroep Geheime Leer

december 2005

10 Studiegroep Mahatma Brieven

Voor nadere inlichtingen over genoemde activiteiten kunt u contact opnemen met de T.V.N.: 020-6765672.

V e r e n i g i n g s n i e u w s

die al heel lang lid is van de loge. De brief gaat over de periode van een tijdje na de oorlog toen het heel moeilijk was om het huis in stand te houden. Nel probeerde bij elke bijeenkomst om geld in te zamelen om zo de zaak wat op te bouwen. Ook Ab Reijmes die als belangstellende aanwezig is, vertelt iets over zijn herinneringen aan deze tijd.

Dan geeft Ineke het woord aan anderen, met name diegenen die gekomen zijn om de loge te feliciteren. Als eerste neemt Wies Kuiper als voorzitter van de TVN het woord. Zij verwijst naar het charter van de loge dat op de uitnodiging afgedrukt was. Ze had zich verbaasd dat daarop de handtekening van Arundale voorkwam; dit is veroorzaakt doordat dit charter in 1945 opnieuw uitgeschreven is omdat in de oorlog het oorspronkelijke charter van 1905 geroofd was. Wies wijst er op dat het belangrijk is dat loge Arnhem al honderd jaar bestaat; zij schenkt een boekenbon van de Theosofische uitgeverij.

Vervolgens overhandigt Femmie Liezenga een bon namens de loge Naarden. Op verzoek vertelt zij hoe het met haar dochter Willeke Rietdijk gaat die lid is geweest van de Arnhemse loge.

Wouter van Beers overhandigt dan iets namens loge Utrecht. Wouter wijst op het belang van kunst voor mensen die zich met theosofie bezig houden.

Naar aanleiding van deze opmerking wendt Ineke zich tot Paul Zwollo met het verzoek om iets over zijn familie te vertellen. Paul stamt uit een familie van mensen die sieraden smeden; zijn grootvader was een pionier

op dit gebied en die is ook begonnen om dit vak uit te dragen in opleidingen. Het was deze grootvader die al in 1897 lid werd van de Theosofische Vereniging. Wouter van Beers meldt trots dat hij kort geleden ontdekt heeft dat zijn grootvader al in 1895 lid was geworden.

Barend leest dan de brief voor van het Lectorium Rosicrucianum die de loge feliciteren met het jubileum en die hierbij een pas uitgekomen boek aan de loge schenken.

Ineke memoreert de periode van samenwerking met het Theosofisch Genootschap, de periode dat er veel onderlinge verbondenheid was.

Mevrouw De Caluwé van de Soefi Gemeenschap in Arnhem meldt dat hun dankbaarheid nog steeds naar de theosofen gaat omdat zij het destijds geweest zijn die Inayat Khan geholpen hebben toen hij voor het eerst in Nederland kwam.

De verhalen tijdens de ochtend worden gelaardeerd en beëindigd met een stukje muziek.

Dan wordt een voortreffelijke lunch genuttigd. Er is soep en er zijn vele salades en hartige taarten. Een ieder kan voor zich zelf boterhammen of bolletjes brood smeren. Er is kaas en er is nog fruit toe. De tafels zijn gedekt onder in de kelder die voor de gelegenheid gezellig aangekleed en ingericht is. Iris van Felixoord heeft dit alles klaar gezet en zij assisteert de mensen bij het opscheppen van alle gerechten.

Tijdens de lunch zijn enkele mensen vertrokken, maar andere zijn er weer bijgekomen. Ook na de lunch zijn we met ruim veertig mensen. Kees Voor-

Agenda buitenland

september 2005

14-18 Costa Rica,
inter-American congress
"Many Paths to one Truth"

september-november

28 sept t/m 4 nov Krotona
School of Theosophy: Joy
Mills "Walking the Path to
Wisdom": studie in *The
Mahatma Letters*. (6 wk)

november 2005

7 nov 2005-13 jan 2006
School of the Wisdom (SW
Adyar) (alleen voor leden).
Vier verschillende thema's,
elk gedurende tien dagen.

7-18 SW Adyar: Christianity -
The Gospel of St. John,
director: dr. Anand
Amaladass

21 nov-2 dec SW Adyar:
Vedanta - Atmabodha of
Shankaracharya, director:
dr. S. Sankaranarayanan

26 en 27 Parijs EFTS-seminar
Mahabaratha, Bhagavad
Gita

december 2005

5-16 SW Adyar: Buddhism -
Shantideva's Bodhicharya-
vatara; director: dr. Krish-
nanath

26-31 Adyar: International
Convention of the Theo-
sophical Society

januari 2006

3-13 SW Adyar: The Voice of
the Silence; dir. dr. J. Algeo

Voor nadere inlichtingen over
genoemde activiteiten kunt u
contact opnemen met de T.V.N.:
020-6765672.

V e r e n i g i n g s n i e u w s

hoeve is intussen aangekomen en hij geeft een lezing van een uur. Hij gaat in op overeenkomsten tussen *De Geheime Leer* van Blavatsky en het Hooglied uit de Bijbel. Het Hooglied bevat de essentie van de mystieke weg en beschrijft de verschillende fases die de Ziel doorloopt om uiteindelijk hemelse vereniging te bereiken. In *De Stem van de Stilte* van Blavatsky zie je dezelfde fases terug. Bovendien maakt Kees Voorhoeve een uitstapje naar de Kabbalah, naar de alchemie en naar de weg van bevrijding zoals Plato die beschreef. Hij wijst er op dat het niet iets is voor even, maar dat het een levensweg is. Je hebt de moed nodig om ook het onprettige van het leven toe te laten. En het wordt dan duidelijk dat alles zoals zondeval, schepping, verbinding, plaats vindt in ons innerlijk.

Na een pauze met thee of een sapje gaat Kees Voorhoeve nog in op vragen die door zijn lezing opgeroepen zijn. Iemand heeft in zijn lezing de inhoud van het Hooglied zelf gemist, omdat dit zo ontroerend is. Een ander is juist geraakt door de benadering die Kees Voorhoeve heeft gekozen.

Aan het eind van de dag wordt er onder het genot van een sapje en wat zoutjes nog een poos nagepraat.

We kunnen terugzien op een geslaagde jubileumviering. Van de ongeveer vijfenveertig mensen die deze bijwoonden, waren er veel logeleden en hun ahang aanwezig; verder mensen van het hoofdbestuur en van andere loges, belangstellenden en enkele mensen van aanverwante organisaties. Deze mensen hebben hiermee laten zien

zich echt verbonden te weten met onze loge en dat is voor ons een belangrijke basis om verder te kunnen gaan met wat wij doen.

Deze viering werd mogelijk gemaakt door de grote inzet van enkele mensen en activiteiten van een grotere groep betrokkenen. Aan de twee harde werkers en aan al die anderen: hartelijk dank voor alles wat jullie gedaan hebben!

17-20 juni 2005 Ravi Ravindra

ALGEMEEN

De organisatie Shapers of Education (info.shapers@home.nl) organiseerde van 17 tot 20 juni 2005 een workshop met Ravi Ravindra in de Voorde in Laag Zuthem onder de titel "Transformation East and West".

Ravia Ravindra was professor in Comparative Religion, International Development Studies en hij was adjunct professor of Physics aan de Dalhousie Universiteit in Halifax, Canada. Hij schreef de volgende boeken: *Krishnamurti: Two Birds on One tree*; *Christ the Yogi*; *Yoga and the Teaching of Krishna*; *Heart without Measure*; *Science and the Sacred*; *Pilgrim without Boundaries*.

Omdat twee (andere) geplande seminars met Ravindra ooit werden geannuleerd (en deze bijna óók, i.v.m. het lage aantal aanmeldingen, zo hoorde ik later!), begreep ik dat ik de koe nu bij de hoorns moest vatten als ik Ravi Ravindra, een bekend theosofisch spreker, überhaupt in Europa wilde meemaken. Het gemiddelde aantal (wisselende) deelnemers was steeds rond de

zes personen, ieder komend vanuit geheel verschillende richting: Brahma Kumaris, Krishnamurti- beweging, onderwijsvernieuwing, Osho, Rozenkruisers, Sai Baba, Theosophical Society, Transcendente Meditatie en Vrijmetselarij. Een en ander hield in dat niet iedereen hetzelfde referentiekader had t.a.v. de oude wijsheid die Ravindra naar voren bracht.

Strikt genomen kwamen in dit seminar de drie doeleinden van de Theosophical Society allemaal aan de orde (zie achterkant Theosofia): het universele karakter van de mens, de vergelijkende studie van godsdienst, wijsbegeerte en wetenschap en het onderzoek van de onverklaarde wetten in de natuur en van de vermogens die in de mens latent aanwezig zijn (transcendentie).

Hieronder enkele indrukken van dit weekend.

INLEIDING

De eerste avond begon Ravi Ravindra (in verband met het kleine aantal deelnemers) met het verhaal over de Zen- leraar die besloot om ondanks barre weersomstandigheden tóch naar een bijeenkomst te gaan waar weinig deelnemers werden verwacht: "Ik doe mijn deel, óók als er niemand wordt verwacht." Sommige zaken moeten eenvoudigweg doorgang vinden, ook als er geen materiële vorm voor is. Hij vergeleek dit met het voetpad in een bos, dat overgroeid raakt als niemand er overheen loopt.

Hij vroeg de deelnemers om als het ware steeds áchter gesproken of geschreven woorden te zoeken en door te dringen tot

V e r e n i g i n g s n i e u w s

de betekenis van het onuitsprekelijke. Hij vroeg ons om af en toe stil te zijn (en noemde in dit verband de uitdrukking “Are you listening, or are you waiting to speak?”, “Luister je, of wacht je om te kunnen spreken?”). Ook vroeg hij de deelnemers om elkaars privacy te respecteren: zogenaamde encounter- groepen kunnen schade aanrichten door mensen steeds weer aan te spreken om dingen met de groep te “delen”.

Bij het kennismaken vroeg hij de deelnemers om zichzelf niet als persoon voor te stellen, maar om aan te geven in hoeverre men werkelijk betrokken is bij wat men momenteel voelt, denkt en doet in het leven; waarom men denkt op deze planeet en in dit lichaam te zijn.

TRANSFORMATIE

Er zijn verschillende ideeën en verwachtingen over transformatie. Wat is transformatie en welk niveau van transformatie is relevant? Ieder inzicht waarbij men als het ware één wordt met het “geobserveerde”, zonder interventie van het lagere denken, kan worden gezien als transformatief. Transformatie wordt te wegegebracht door iets te doorzien met een helder gezichtsvermogen. Men wordt (één met) het gekende. Dit één- zijn met alles dat is, is een uitdrukking van de diepste wijsheid. Zelfs één klein inzicht verandert iets in de structuur van de hersenen, in het neurologische netwerk. (N.B. zie ook R. Bowen “*Madam Blavatsky over de studie van theosofie*”: “De hersenen zijn het instrument van het waakbewustzijn en ieder bewust mentaal beeld dat gevormd wordt bete-

kent verandering en vernietiging van atomen van de hersenen.

Gewone intellectuele activiteit verloopt langs gebaande wegen in de hersenen en vereist geen plotselinge aanpassingen en vernietigingen in hun substantie. Maar deze nieuwe soort van mentale inspanningen vraagt om iets totaal anders- het scheppen van “nieuwe hersenpaden” (new brain paths), het tot stand brengen van een andere orde in de kleine levens in de hersenen” ER)

Gezien het thema van dit seminar, transformatie: waarom hebben we deze omzetting nodig; wat ontbreekt er dan? Alle wijzen zijn het er over eens dat we de waarheid in feite al bezitten, dat we op het diepste niveau één zijn met het ene beginsel, maar kennelijk leven we er niet naar. Paulus zegt in de brief aan de Romeinen: “Ik doe wat ik niet wil doen, en ik doe niet wat ik wél wens te doen.” Arjuna stelt de vraag aan Krishna in de *Bhagavad Gita*: “Hoe komt het dat we doen wat we niet willen doen?” Boedha zegt: “In dit lichaam bevinden zich alle goden en alle demonen.” Het ene is overal aanwezig, maar ons lichaam is onvoldoende fijn afgesteld om deze vibraties te ontvangen. Om diverse redenen, vooral het feit dat we op onszelf gericht zijn, verslaafd zijn aan oppervlakkigheden, omdat we ons van buitenaf laten beïnvloeden, richten we ons niet naar binnen om onze heelmakende plicht te vervullen. Want in feite ligt hier ons dharma, onze plicht en ons offer, in overeenstemming met de wetten der natuur. Annie Besant spreekt in dit verband over de wet van offering

(*The Law of Sacrifice*). Wat fundamenteel geofferd moet worden is onze gehechtheid aan het kleine en dit is noodzakelijk is om het hogere te kunnen omarmen. Hier ligt dus de behoefte aan transformatie.

Paulus zegt: “De zaken van het denkvermogen worden begrepen door het denkvermogen; zaken van de geest worden begrepen door de geest.” Die geest zit niet in ons, maar wij ZIJN die geest. Voor een dergelijke zoektocht is het juiste instrument nodig, namelijk het subtielere zelf, om deze verbinding met het geestelijke mogelijk te maken.

Yoga stelt ons in staat om deze verbinding tussen de verschillende niveaus te leggen. Het lichaam wordt als het ware voorbereid en afgestemd om de subtielere vibraties van het geestelijke te kunnen ontvangen. Hierdoor wordt de individuele ziel verbonden met het universele, het ene. Op het moment dat er contact is met deze diepte ligt de verbondenheid met al het andere voor de hand. Het is niet van belang om als het ware andere kleren aan te trekken, om “bekeerd” te worden tot het ene, respectievelijk het andere “geloof”. Oppervlakkig heen en weer fladderen is zinloos. Ieder kan doordringen tot de diepte van zijn eigen religie (= opnieuw verbinden) en moet dit op zijn eigen manier doen.

In India is de term “zelfrealisatie” de gebruikelijke term voor het spirituele doel.

Patanjali noemt transformatie als een natuurlijk ontvouwen. Het enige wat we moeten doen, net als een tuinman, is het onkruid wieden. Patanjali legt in dit

verband uit dat atma, purusha, het werkelijke Zelf, of geest in feite de werkelijke “kenner” is en dat het gebruik maakt van het denkvermogen als instrument, net zoals een wetenschapper zijn telescoop gebruikt. (Overigens komt de ware wetenschapper alleen tot een hoger bewustzijn als zijn geweten meespeelt, het aspect van liefde/ wijsheid). We weten niet mét het denkvermogen, maar mïddels het denkvermogen.

De aanzet tot transformatie wordt gewoonlijk gegeven door één van de twee natuurkrachten van aantrekking (b.v. een streven naar eenwording) of afstoting (b.v. walging, afstand willen doen van de huidige situatie). Vaak is dit naar aanleiding van een gebeurtenis in het persoonlijke leven. In dat opzicht is er niets mis met de in het westen als “mid-life-crisis” benoemde periode van inkeer. Transformatie is niet zomaar een verandering, het komt van binnenuit en wroet zich door alle lagen heen, ook die van opvoeding en cultuur. Om vrij te komen van het lichaam, moeten we er diep mee verbonden zijn. Om vrij te komen van onze culturele achtergrond moeten we er in vol respect mee in het reine komen (in het westen b.v. met de christelijke grondslag van de samenleving). Als we dat niet onder ogen willen of kunnen zien, is het niet mogelijk om er volledig vrij van te zijn. De westerling lijkt zich soms te verzetten tegen deze christelijke achtergrond en gaat dan b.v. op zoek naar de oosterse filosofie. In het oosten zegt men wel eens dat de mens in het westen niet lijkt te beseffen welke schoonheid er

is vervat in de gospels/evangelien. Ravindra vindt het enigszins cynisch dat hij dat vaak als oosterling naar voren moet brengen.

OOST EN WEST

Bij het vergelijken van de religies van oost en west benadrukt Ravindra dat dit geen waardeoordeel inhoudt; het liefdevol onderzoeken van de vele verschillen maakt het juist interessant. Het bestuderen van andere religies kan een verdieping van de eigen religie inhouden. De lotus (oosters symbool) en de roos (christelijk symbool) zijn geheel verschillende en beide prachtige bloemen.

De WESTERSE religies van Islam, Christendom en het Joodse geloof zijn als het ware “kissing brothers”: de verschillen daar gelaten, hebben ze dezelfde traditie van overgave en gehoorzaamheid. Zelfkennis wordt niet genoemd. De oorzaak van het lijden is ongehoorzaamheid. De persoon op zich is uniek. Er zijn verschillende niveaus van deugdzaamheid, verbonden met het functioneren van het geweten. De geboden richten zich vooral op liefde: voor God, voor de naaste, voor elkaar en voor de vijanden (maar -gehoorzaamheid-: “Toon uw liefde door mijn geboden op te volgen”). De juiste handeling (in overeenstemming met die geboden) leidt tot begrip, want men zegt wel dat degene die de geboden volgt de leer zal leren kennen. In de bijbelse traditie ligt het initiatief bij God. Iemand wordt door God geroepen en gaat niet zelf op zoek. Slechts de wijze dringt met veel moeite en lijden door tot de ware betekenis (als veel

mensen aangeven wat die religie inhoudt, dan is het dat dus juist niet). Kijk naar iemands handelingen en luister niet zozeer naar zijn woorden. Grote Europeanen als Erasmus, Descartes, Da Vinci, Rafaël en Bach keerden zich in tijden van vreugde en ellende tot de christus-figuur.

Bij de OOSTERSE religies wordt de oorzaak van het lijden gevonden in onwetendheid en egoïsme. Zelfkennis is het sleutelwoord: men gaat op zoek naar het hogere. De juiste kennis leidt tot juiste handelingen. Men gaat niet zozeer uit van uniekheid, maar van de eenheid van alles wat is (u bent dat; er zijn geen “anderen”; de observerende is het geobserveerde; ik ben mijn broeder). Men zoekt een directe toegang tot wat men werkelijk voelt en denkt met als doel de ander te begrijpen.

TRANSFORMATIE VOLGENS TWEE MODERNE MEESTERS

KRISHNAMURTI (1895-1986) Krishnamurti werkte gewoonlijk met gesprekspartners om de waarheid te belichten. Door elkaar de juiste vragen te stellen wordt de waarheid naar buiten getrokken, zoals een vroedvrouw helpt om het wonder naar buiten te laten komen. Krishnamurti heeft steeds aangegeven dat het geen proces in de tijd is dat tot waarheid leidt; er is geen pad dat er heen gaat (Truth is a Pathless Land). Het gaat om plotselinge inzichten zonder daar specifiek moeite voor te doen (instantaneous and effortless), als een soort genade (grace). Het heelmakende, de waarheid is altijd aanwezig, maar

V e r e n i g i n g s n i e u w s

op het moment dat we er ons best voor doen en ernaar gaan zoeken kijken we op het verkeerde niveau (een roos besluit óók niet op een bepaald moment om nu maar eens te gaan geuren, dat doet zij uit zichzelf). Wij hebben echter moeite om de subtielere niveaus te ervaren. Krishnamurti toonde de wereld hoe hij functioneerde vanuit een ander bewustzijnsniveau: na alle nooduitgangen van het gewone denkvermogen opgeblazen te hebben, zat hij als het ware op de 39^e verdieping van een gebouw zonder lift en trappen, alleen bereikbaar met de intelligentie die verder gaat dan het denken. Hij functioneerde vanuit de heelmakende dimensie van liefde en waarheid, voorbij het gewone denken, vanuit het niveau waar alle ware leringen vandaan komen. Hij frustreerde het gewone dagelijkse denken keer op keer om dóór te kunnen breken naar die andere frequentie (dat is ook de bedoeling van paradoxen en Zen- koans). Hij gaf een doorkijkje naar de open ruimte buiten de gevangenis van het denken. Het grootste obstakel voor de mens is namelijk het denkvermogen dat ons gevangen houdt in de dimensie van tijd. Het ego, de herinnering, is verbonden met het verleden en dit leidt tot conflicten. Geen enkel probleem kan in de tijd worden opgelost. De oorsprong van de oplossing van het probleem kan niet gevonden worden in het gewone denken. Door zelfkennis, door een goede relatie met het lichaam, kan men zich bevrijden. Dan kan het denken die andere dimensie bereiken. Het is hierbij belangrijk om ontvankelijk te zijn en niet te

belanden in de valkuil van het denken, vol van meningsverschillen en onbegrip, met daarna krampachtige pogingen om dit weer op te heffen. Op momenten dat mensen in opgewonden discussies belandden doorbrak Krishnamurti dit bijvoorbeeld door te wijzen op een ander niveau dan het denken, zoals "luister naar de vogels; kijk eens naar de wolken." Breng de schommelingen in het denken tot rust, wees aandachtig en "doe" niets. Iedereen kent wel die momenten van verhoogde intensiteit, bij kunstwerken of bij de flitsen van inzicht waardoor iets plotseling begrepen wordt.

G.I. GURDJIEFF (1872-1949)
Als inleiding op het gesprek over Gurdjieff keken we naar de film van Peter Brook "Meetings with Remarkable Men". Gurdjieff vond dat de "wijsheid" van het oosten en de "energie" van het westen harmonieus gebruikt moeten worden. Uitgaande van een cosmologische leer waarbij de mens beschouwd wordt in een voortgaande lijn van organisch leven wil hij de mens leiden naar hogere niveaus van bewustzijn. Dit is een moeizaam en gericht proces van jaren oefening. Het organische leven ontvangt energie van een hoger niveau. De energie van de zon b.v. geeft veel soorten van vibraties. Deze energie wordt omgezet. Subtiële vibraties kunnen worden ontvangen door iemand die spiritueel wakker is. Als de mens deze vibraties kan ontvangen kan hij helpen bij het verbeteren van de kwaliteit van het leven op deze planeet, m.a.w. de mens is noodzakelijk in het proces van creatie en dient zich hiervoor

dienstbaar te stellen. Het doel van de leer van Gurdjieff is het geweten wakker te maken om tot hogere bewustzijnsniveaus te komen. Bij dit hogere denken zijn liefde en mededogen een voorwaarde. Hij legt door middel van allerlei oefeningen de nadruk op het harmoniseren van alle centra en op het uitsluitend gebruiken van de energie die werkelijk noodzakelijk is, zonder verspilling. Zo wordt er een perfecte lichaamsbeheersing geleerd, b.v. bij de dansen van de derwisjen. De hogere centra zijn altijd werkzaam, maar we zijn er niet mee verbonden omdat we continu energie verspillen. Er is sprake van een metafysische ecologie: de kwaliteit van alle niveaus op de gehele planeet is afhankelijk van het feit of wij kunnen opstijgen naar die hogere dimensie. Dan wordt de mens een verbindende schakel, niet alleen mechanisch, maar in vol bewustzijn. Als dat niet lukt zal de mens terugvallen en zal b.v. het geweld toenemen.

CONCLUSIE

In het algemeen gaat het mijns inziens om een gradueel proces van voorbereiding (het denken tot rust brengen; aandachtig in de wereld staan, niet direct handelen om een situatie in de hand te houden, observeren en ervan leren etc). Daarnaast kunnen plotselinge inzichten voor fundamentele veranderingen zorgen.

Ravi Ravindra zei als afsluiting: "Alle groei vindt plaats in het donker, bedek het als bescherming tegen het analytische denken. Niet het interessante, maar het noodzakelijke zal plaatsvinden." Els Rijneker

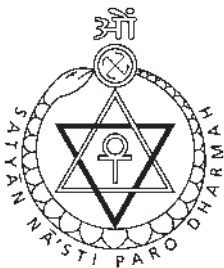
Vrijheid van denken

De Theosophical Society heeft zich wijd en zijd over de wereld verspreid en leden van alle religies zijn en worden er lid van zonder dat ze de specifieke dogma's, leringen en geloofsovertuigingen van hun eigen geloof opgeven. Daarom is het wenselijk het feit te benadrukken dat er geen enkele lering, geen enkele mening is, door wie ook onderwezen of gekoesterd, die in enig opzicht voor enig lid van de Vereniging bindend is, dat er geen lering, mening is die niet vrijelijk door enig lid mag worden aangenomen of verworpen. Instemming met haar drie doeleinden is de enige voorwaarde voor lidmaatschap.

Geen leraar of schrijver, van H.P. Blavatsky tot nu toe, heeft enige autoriteit om zijn leringen of opvattingen op te leggen aan leden. Elk lid heeft evenveel recht om zich te verbinden aan elke school van denken welke hij/zij wenst te kiezen, maar hij/zij heeft geen recht om die keuze aan een ander op te dringen.

Noch een kandidaat voor enig werk, noch enige stemgerechtigde kan onverkiesbaar gemaakt worden of het stemrecht verliezen wegens enige opvatting die hij/zij heeft of wegens het lid zijn van een school van denken waartoe hij/zij zou behoren. Meningeën of opvattingen geven geen recht op voorrechten en kunnen evenmin aanleiding zijn om strafmaatregelen te nemen.

De leden van de 'General Council' vragen elk lid van de Theosophical Society ernstig om deze fundamentele principes van de Theosophical Society te verdedigen, te handhaven en er naar te handelen, en ook onbevreesd zijn eigen recht te doen gelden op vrijheid van denken en van meningsuiting, binnen de grenzen van hoffelijkheid en rekening houdend met anderen.

Uitgeverij der Theosofische Vereniging in Nederland

Tolstraat 154, 1074 VM Amsterdam

Tel. (020) 676 56 72, fax (020) 675 76 57

e-mail: books@theosofie.nl, website: <http://www.theosofie.nl>

Mens, schakel tussen hemel en aarde*

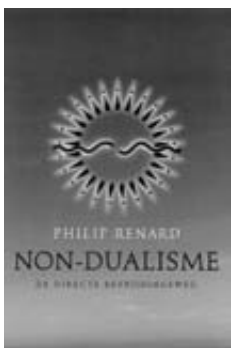
Door Wim van Vledder

261 blz., gebonden 2005

ISBN 90 202 8384 7

Prijs € 24,50

Onze wereld is een structuur waarin planten, dieren en mensen onderling verbonden zijn in een glorieuze eenheid. De mens heeft het unieke vermogen de brug te overschrijden tussen lager en hoger bewustzijn. Hij kan de sluiers doorbreken die ons scheiden van de tijdloze, aldoordringende Werkelijkheid. Daardoor zijn mensen in staat in onze wereld te werken als schakel tussen het onwerkelijke lager bewustzijn en het hoger bewustzijn dat de bron is van universele Liefde en Vrede.

Non-dualisme, de directe bevrijdingsweg*

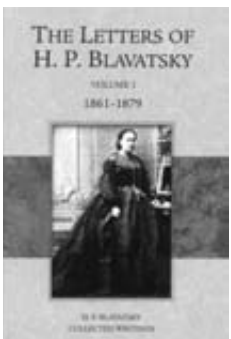
Door Philip Renard

332 blz., paperback 2005

ISBN 090 215 4358 3

Price € 29,95

In dit boek wordt helder uiteengezet dat directe bevrijdingswegen zoals Zen Boeddhisme, Advaita Vedanta en Dzogchen weliswaar in verwoording en nadruk verschillen, maar uiteindelijk naar dezelfde non-dualiteit of 'niet-twee'-heid verwijzen. In de kern is er geen verschil. Door te putten uit de verschillende stromingen, die elkaar aanvullen en corrigeren, wordt in dit boek de essentie van al deze tradities blootgelegd, datgene wat je tezamen 'de Grote Traditie' kunt noemen, ofwel 'Universeel Non-dualisme'.

The Letters of H.P. Blavatsky Volume I, 1861-79

Edited by John Algeo

654 pp., cloth 2003

ISBN 0 8356 0836 0

Price € 27,50

Her published works present the public Helena Petrovna Blavatsky. Her correspondence represents the private HPB, the enigmatic, puzzling sphinx. The letters in this first volume were written before Blavatsky's arrival in India.

(* Deze titels leveren wij alleen rechtstreeks aan particulieren)

Deze uitgaven zijn verkrijgbaar via de boekhandel of rechtstreeks bij onze uitgeverij, tenzij anders vermeld. Wij zijn dinsdag t/m vrijdag van 11.00 tot 17.30 uur en zaterdag van 13.00 tot 17.00 uur geopend. Prijswijzigingen voorbehouden. Fondslijst op aanvraag.